

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**ECCLESIASTICAE || DISCIPLINÆ || LIBRI SEX: || DE
CANONICA ET MO- || nastica Disciplina collapsa
restau- || randa, pristinoque nitori || restituenda. ||**

Schulting, Cornelius

Coloniae Agrippinae, 1599

VD16 ZV 14233

De Disciplinae Ecclesiasticae Methodo Liber Quartvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63372](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63372)

DE DISCIPLINAE ECCLESIASTICAE

METHODO LIBER

QUARTVS.

CAPVT I.

*Ex Decretorum scriptoribus qui totius Disciplina &
Politie Ecclesiastica Corpus comple-
tuntur.*

CONSONANTIA, Harmonia ac cõ-
cordia quatuor præcipuorum Cano-
num scriptorum Burchardi, Iuonis,
Ifidori MS. habiti ex Bibliotheca Sie-
bergenfi, & Gratiani, vnde corpus & Thesaurus
Disciplinæ Ecclesiasticæ copiosissimè hauriri ac
desumi poterit. Notandum initio Ifidori MS. or-
dinem Burchardum magna ex parte fuisse sequu-
tum.

*De Primatu Ecclesie & supremis potestatibus
Ecclesiasticis.*

Burchardus lib. i. Decretorum, Gratianus par-
te i. Decretorum, Distinct. 22. & 23. & Ifidorus MS.
Siegebergenfis lib. i. Decretorum.

*De inferioris sacris ordinibus, ordinatione, dignitate,
vite qualitate, officijs, ministerijs presbyterorum,
Diaconorum reliquorumq; ordinum
Ecclesiasticorum.*

Burchardus libro secundo. Ifidorus libro 2.

Iuo

Iuo parte 6. Gratianus Distinctione 25. & 23. ac passim.

De Ecclesijs, de diuinarum domorum institutione, cultu & honore, de Decimis & oblationibus, deq; iustitijs singulorum.

De his omnibus libr. 3. Burchardus & Iuo in 3. part. & Isidorus in 4. lib. & Gratianus de Ecclesijs in 3. parte Decreti de Consecratione & Decimis ac oblationibus, Causa 13. Parte 2. Causa 16. q. 1. & in Decretalibus lib. 3. tit. 30.

De Sacramento Baptismi & Confirmationis, deq; ijs que circa hac sunt obseruanda tractat.

Burchardus libr. 4. Isidorus lib. 5. in quo quartum & quintum Burchardi ferè complectitur, Iuo Parte 1. Gratianus in 3. Parte Decretorum, De Consecratione Distinct. 4. & 5.

De Sacramento Eucharistie.

Burchardus libro quinto. Iuo Parte 2. Isidorus libro 5. vt supra dictum. Gratianus 3. Parte de Consecratione, Distinct. 2.

De homicidijs spontaneis & non spontaneis, parricidijs, fratricidijs, vxoricidijs & cæde seniorum & Ecclesiasticorum, ijsq; pœnitentia iniungenda.

Burchardus libro 6. Isidorus libro septimo. Iuo parte 10. Gratianus libro tertio Decretalium, Titulo 12.

*De incesta consanguinitatis copulatione & gradibus
que incestuoso Pœnitentia sit iniun-
genda.*

Burchardus libro 7. Isidorus libro 8. Iuo parte
nona. Gratianus libro quarto Decretalium ti-
tulo 14.

*De viris ac fœminis Deo dicatis, qui sanctum propo-
situm reliquerunt, & de eorum pœni-
tentia.*

Burchardus libr. 8. Iuo parte septima. Isidorus
libr. 3.

*De fœminis non consecratis vt virginibus & viduis,
de earum raptoribus & pœna ijs imponenda,
de legitimo matrimonio & illegitimo
eiusq; Pœnitentia.*

Burchardus libro nono. Isidorus libro octauo.
Iuo parte octaua. Gratianus sparsim in diuersis
locis, & de matrimonio toto quarto libro Decre-
talium.

*De incantatoribus, auguribus, diuinis, sortilegis, varijs
illusionibus Diaboli, de maledictis, contentiosis,
deq; pœnitentia singulorum.*

Burchardus libr. 10. Isidorus libro decimo. Iuo
parte vndecima. Gratianus Causa 3. qu. 5. & spar-
sim in locis varijs.

*De Excommunicatione, eius neglectu, & contemptu,
furibus, pradoribus, & sacrarum adiun in-
censoribus ac depraedoribus.*

Burchardus libro vndecimo. Iuo parte deci-
maquarta. Isidorus libr. 10. Gratianus sparsim in
diuersis locis.

*De Periurio, & Iuramento, de iurandi facilitate, eius
periculo, de quibus impijs iuramentis in-
fringendis.*

Burchardus lib. 12. Iuo parte 12. Gratianus cau-
sa 22. per quinque quaestiones.

*De obseruatione vtilitateque ieiunij, & de ieiunio
Quadragesimali 4. Temporum & aliorum
ab Ecclesia institutorum, eorum-
que violatoribus.*

Burchardus libro 13. Isidorus 6. parte. Iuo 4.
parte, vbi & de festis agit, de ieiunijs parum aut
nihil Isidorus. De festis Isidorus parte sexta. & de
festis Burchardus nihil habet. De Concilijs Isi-
dorus parte nona, de quibus nil habet Burchar-
dus.

*De Crapula & Ebrietate & poenitentia
Ebriosorum.*

Burchardus libro 14. Iuo parte 13. Gratianus.
Distinct. 35. & 25.

pp 2

De

*De Laicis omnis conditionis, Imperatoribus, Regibus,
Principibus & subiectis.*

Burchardus lib. 15. Iuo part. 16. Isidorus lib. 10.
Gratianus sparsim & Distinct. 96. 97. & 10.

*De accusatoribus, iudicibus, testium, & talium, si ma-
li sint, pœnitentia.*

Burchardus lib. 16. Iuo part. 12. Isidorus lib. 10.
Gratianus Causa 4. per sex quæstiones.

*De fornicatione & incestu generis & correctione
ac pœnitentia talium.*

Burchardus lib. 17. Iuo parte 9. Isidorus lib. 8. Gra-
tianus de fornicatione, Causa 15. quæst. 8. De Ince-
stu, Causa 35. q. 2. 3. cap. 8.

*De Visitatione infirmorum & ad eam re-
quisitis.*

Burchardus lib. 18. Isidorus lib. 11. Gratianus in
parte de Consecratione. Burchardus libro deci-
mo octauo.

*Corrector & Medicus ac totus Disciplinarius, quia cor-
rectiones corporum & animarum medicinas plenè
continet, docet sacerdotem quemlibet, quomodo
cuique succurrere valeat ordinariè vel
sine ordine pro varia æta-
te & sexu.*

Burchardus libro decimonono. Iuo parte de-
cimanonona. Isidorus libro nono. Gratianus spar-
sim.

Speou-

*Speculator de Dei Prouidentia, praedestinatione, Ad-
uentu Antichristi, eius Operibus, de resurre-
ctione, die Iudicij, de Inferno,
Aeterna vita.*

Burchardus libr. 20. postremo Isidorus. Parte
12. Iuo Parte 17. Hæc est generalis Harmonia &
Collatio Canonice Disciplinæ siue Politicæ Ec-
clesiasticæ aut Thesauri & Corporis Canonum.
Porro si quis magis specialem singulorum Cano-
nū de indiuiduis & singulis Canonicis materijs
Decretorum Harmoniam atq; consonantiam le-
gere desiderat, adeat Corpus Decretorū Gratia-
ni nouissimè sub 3. Pontificibus & postremò Gre-
gorio 13. correctum & inueniet in omnibus & sin-
gulis Canonibus Gratiauum non modo cum tri-
bus illis Isidoro, Burchardo Iuone, sed etiam cū
Decretis Cresconij, Anselmi, Deusdedit Cardi-
nalis Gregorij Presbyteri, qui Volumen suum Po-
lycarpum, inscripsit collatum atque compara-
tum, & sic habebit Disciplinæ Ecclesiasticæ Cor-
pus & Thesaurum locupletissimum. consulantur
marginalia ad singula capita & canones.

CVPVT IIII.

*Illustratum argumentum Disciplina Ecclesiastica &
& Politia exemplo, imitatione & similitudi-
ne Disciplina præstantissima & flo-
rentissima Reip. Rom.*

INter omnes Monarchias & Respublicas Rom.
Rempubicam florentissimam fuisse ac diutis-
simè

tissimè potissimum ob vigorem Disciplinæ stetit omnino extra controuersiam pono. Paulus Orosius libr. 7. cap. 2. & libri 2. capit. 1. Romanum cum Babylonico imperio comparans facilè Romano imperio primas partes attribuit. Stadius in argumento Prologi Flori Romanum Imperiū per strictam & rigidam Disciplinam militarem maxime floruisse minimè diffidetur. Cicero Oratione in Pisonem folio tertio. Censoriam Disciplinam quadringentis annis seruata, per Pisonem è medio sublatam ipsi acriter exprobat, qua singulis lustris seu quinquennijs mores ciuium emendabantur verba Ciceronis hæc sunt. Quadringentos annos legem Iudicum rationemque Censoriam tenueramus, quam potestatem minuere, quo minus de nostris moribus quinto quoque anno iudicaretur, nemo tam effusè petulans conatus est. hæc sunt O Carnifex in gremio sepulta consulatus tui. hætenus Cicero Valerius Maximus libr. 12. cap. 9. De Censoria seueritate nouem præclara ex Romana Republ. exempla commemorat, ex quibus tantum ego tria insignia omittis alijs recitabo. Prius audiamus, quã pulchrè Valerius præferat in hæc materiam Castrensis Disciplinæ tenacissimum vinculum, & militaris rationis diligens obseruatio, admonet me, vt ad censuram pacis magistram custodemque transgrediar. Nam vt opes populi Romani in tantam amplitudinem, Imperatorum virtutibus excesserunt, ita probitas & continentia censorio supercilio est examinata. Opus effectu par bellicis laudibus. Quid enim prodest foris esse

stre.

strenuum, si domi malè viuitur? Expugnentur licet vrbes, corripiantur gentes, regnis iniiciantur manus; nisi foro & Curiz officium ac verecundia sua constiterit, partarum rerum æquatus coelo cumulus, sedem stabilem non habebit. ad rem igitur pertinet nosse, atque adeò recordaris acta Censoriz potestati quartum Valerij exemplum ex c. 2. primo loco collocabo. Quid de Fabricio Luscini censura loquar? narrabit omnis ætas & deinceps narrabit, ab eo Cornelium Rufini duobus consulatibus & dictatura speciosissimè functum, quod decem pondo vasa argentea comparasset, perinde ac malo exemplo luxuriosum in ordine senatorio retentum non esse. Ipsæ medijsfidius literæ seculi nostri mihi obstupescere videntur, cum ad tantam seueritatem referendam ministerium accommodare coguntur, ac vereri ne non nostræ vrbis acta commemorare existimentur.

Vix enim credibile est intra idem pomerium decem pondo argenti, & inuidiosum fuisse censum & inopiam haberi contemptissimam. M. autem Antonius, & L. Flaccus Censores Duronium senatu mouerunt, quod legem de coercendis conuiuiorum sumptibus latam tribuns plebis abrogauerat, mirifica notæ causa. Quam enim impudenter Duronium Rostra conscendit, illa dicturus, Freni iniecti sunt vobis quirites nullo modo perpetiendi, alligati & constricti estis amaro vinculo seruituris: Lex enim lata est, quæ vos esse frugi iubet: abrogemus igitur istud horrificæ

vetu-

*Liuius l. 14.
Plutarchus
in Sulla Gel-
lius in No-
tibus Atti-
cis.*

vetustatis rubigine obsitum imperium. Etenim quid opus libertate, si volentibus luxu peri re nō licet? sequuntur duo eiusdem generis exempla, eaque erit satis adiecisse. G. Cotta, cum à L. Metello & Ca. Domitio Censoribus Senatu motus esset, postea Censor factus est. Item M. Valerius Messala censoria nota perstrictus censoria post-

Vide Valerium l. 8. ca. 6. De his qui commiserunt quæ in alijs vindicarunt & l. 5. ca. 8. Qui seueri contra liberos c. 9. lib. 5. Qui moderati contra suspectos liberos.

De Romana Disciplina locus preclarus inuenitur apud Cornelium Tacitum li. 3. Annalium cap. 11.

modum potestate imperavit. Quorum ignominia virtutem acuit: eius rubore excitati, omnibus virib. incubuerūt, vt digni ciuib. viderentur quibus dari potius, quam obijci Censura deberet. Idem Valerius lib. 6. cap. 3. de Seueritate. districtæ ait & inexorabiles vindictæ utilia legum munimenta, exempla profert 12. interna, externa tria vocat seueritatem rigidam custodem ac vindicē Libertatis, sed pro dignitate & disciplina æquæ grauem. Quæstor Cornelius propter vitam inhonestè actam sine vlllo prouinciali ministerio, tantum non lege repetundarum damnatus est. hanc ille animaduersionem meruit Consimili seueritate senatus postea vsus est, vt de his, quæ sacris Bacchanalium incestæ vitæ fuerant, inquirerent: à quibus cum essent multæ damnatæ, cognati intra domos in omnes animaduenterunt, lateq; patens opprobrij deformitas seueritate supplicij emendata est. Quia quantum ruboris ciuitati nostræ mulieres, turpiter se gerendo incusserunt, tantum laudis grauiter punitæ attulerunt. Metellus vxorum, quod vinum bibisset, fustim interemit. idq; factum non accusatore tantum, sed & reprehensore caruit vnoque existimante, optimo illam exemplo violatæ sobrietatis poenas dedisse

disse vel pependisse. Et sanè quæcunque foemina
 vini vsum immoderatè appetit, omnibus & vir-
 tutibus ianuam claudit & delictis aperit. Lace-
 demonij libros Archilochi è ciuitate sua expor-
 tari iusserunt, quod eorum parum pudicam ac
 verecundam lectionem arbitrabantur. noluerunt
 enim ea liberorum suorum animos instrui, ne
 plus moribus noceret, quam ingenijs prodesset.
 Cicero in 2. Oratione ad Caium Cæsarem de Re-
 pub. ordinanda. Plebs è liberè agitabat, quia nul-
 lius potentia super leges & disciplinam erat: ne-
 que diuitijs aut superbia, sed bona fama factisq;
 fortibus, nobilis ignobilem anteibat: humilli-
 mus quisque in armis, aut militia, nullius hone-
 stæ rei egens, satis sibi, satisque patriæ erat. Sed v-
 bi eos paulatim expulsos agris, inertia atque in-
 opia incertas domos habere subegit: cœpere a-
 lienas opes petere, libertatem suam cum Repub.
 venalem habere. Ita paulatim populus, qui erat
 dominus & cunctis gentibus imperitabat, dila-
 plus est: & pro communi imperio priuaram sibi
 quisque seruitutem peperit. hæc igitur multitu-
 do primum malis moribus imbuta: deinde in ar-
 tes vitalesque varias disparata, nullo modo inter se
 congruens, parum mihi idonea videtur ad cape-
 scendam Rempub. paulò post in eadem oratione.
 Vbi igitur eos in ciuitatem adduxeris, quoniam
 quidem renouata plebs erit in ea maxime animû
 exercitato vt colantur boni mores, concordia in-
 ter veteres & novos ciues coalescat. Sed multò
 maximum bonum Patriæ ciuibus, tibi, liberis,
 postremò humano generi pepereris, si studium
 pecu-

pecuniæ aut sustuleris, aut, quoad res feret, minueris aliter neque priuata res, neq; publica, neque domi, neq; militiæ regi potest. Nam vbi cupiditas diuitiarum inuasit, neq; disciplina, neq; artes bonæ, neque ingenium vllum satis pollet: quin animus magis aut minus maturè, postremò tamen succumbat. Sæpe iam audiui qui reges, quæ ciuitates & nationes per opulentiam magna imperia amiserint, quæ per virtutem inopes ceperant. Id adeo haud mirandum est. Nam vbi bonus deteriorum diuitijs magis clarum, magisque acceptum videt, primò æstuat multaque in petore voluit: sed vbi gloria honorem magis indies, virtutem opulentia vincit, animus ad voluptatem à vero deficit. quippe gloria alitur industria, vbi eam dempseris ipsa per se virtus amara atque aspera est. postremò vbi diuitiæ claræ habentur, ibi omnia bona vilia sunt fides, probitas, pudor & pudicitia. Nam ad virtutem vna & ardua via est, ad pecuniam, qua cuique libet, nititur, & malis & bonis rebus ea creatur, ergo in primis auctoritatem pecuniæ demito, neque de capite, neque de honore ex copijs quisquam magis aut minus iudicauerit, si neque prætor neque Consul ex opulentia, verum ex dignitate creetur. Virtute alius altum anteire properet. Nec ego magna remedia contra diuitias statuo. Nam perinde omnes res laudantur, atque appetuntur, vt earum rerum vsus est, malicia præmijs exercetur. vbi ea dempseris, nemo omnino gratuito malus est.

Cæterum auaritia bellua fera, immanis, intolerat.

leranda est: quò intendit, oppida, agros, fana, at-
 que domos vastat, diuina cum humanis permis-
 cet, neque exercitus, neque moenia obstant, quò
 minus in sua penetret, fama, pudicitia, liberis pa-
 tria atque parentibus cunctos mortales spoliat.
 Verum si pecunia decus ademeris, magna illa vis
 auaritiæ facile bonis moribus vincetur. Atque
 hæc ita sese habere, tamen si omnes æqui, atq; ini-
 qui memorent, tamen ubi cum factione nobilita-
 tis haud mediocriter certandum est: cuius si do-
 lum caueris, alia omnia in procliu erunt. Nam
 hi, si virtute satis valerent, magis æmuli bonorū,
 quam inuidi essent. Quia desidia, inertia, stupor
 eos inuasit atq; torpedo obstrepunt, obtreçant,
 atque alienam famam suum dedecus existimant.
 Sed quid ego plura quasi de ignotis memorem?
 Marci Bibuli fortitudo atque animi vis in Consu-
 latum erupit: hebes lingua, magis malus, quam
 callidus ingenio. Quid ille audeat, cui Consula-
 tus maximum Imperium maximo dedecori fuit?
 An L. Domitij magna vis est, cuius nullum mem-
 brum à flagitio, aut facinore vacat: lingua vana,
 manus cruentæ, pedes fugaces, quæ honestè no-
 minari non possunt, inhonestissima. Vnius tan-
 tum M. Catonis ingenium, versutum, loquax
 callidium, haud contemno. Parantur hæc Di-
 sciplina græcorum, sed virtus, vigilantia, labor,
 apud græcos nulla sunt. Quippe cum domi li-
 bertatem suam per inertiam amiserint, censesne
 eorum præceptis imperiū haberi posse? Reliqui
 de factione sunt inertissimi nobiles, in quibus, si-
 cut in situto, præter nomē nihil est additamenti.

Lucius

Lucius Posthumius & Marcus Fauonius mihi videntur, quasi magnæ navis superuacua onera esse, vbi salui perueniri visi sunt. Si quid aduersi coortum est, de illis potissimum iactura fit, quia precij minimi sunt. hæc hæctenus de plebe renouanda corrigendaque differui, &c. quæ quomodo etiam ipsa ad Disciplinam Ecclesiasticã transferantur, nemo nisi cæcus non videt, præsertim cum etiam versus illos, qui occasionem mihi scribendi dederunt, quasi interpretentur. Diuitias peperit quasi mater honorificata Religio, &cæt, sed filia postea deuorauit matrem. mox paulò post in eadem oratione, in eandem sententiam. Postquam mihi ætas ingeniumque adoleuit, haud fermè armis atque equis corpus exercui, sed animum in literis, quod natura firmus erat in laboribus habui. Atque ego in ea vita multa legendo atque audiendo ita comperi omnia regna, ciuitates, nationes, vsque eò prosperum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt. Vbicunque gratia, timor, voluptas ea corrumpere, post paulò imminutæ opes, deinde ademptum imperium postremò seruitus imposita est. Equidem ego sic apud animum meum statuo, cuicumque in sua ciuitate amplior illustriorque locus, quam alijs est, ei magnam curam esse Reipublicæ. Nam cæteris salua vrbe libertas tantummodo tuta est. Qui per virtutem sibi decus, diuitias, honorem pepererunt vbi paulatim inclinata Resp. agitari coepit, multipliciter animus curis atque laboribus fatigatur, aut gloriam aut libertatem, aut rem familiarem defensat, omnibus locis adest, festinat,

nat,

nat, quantò in secundis rebus florentior fuit, tan-
 tò in aduersis asperis magis anxie agitatur. Itaque
 vbi plebs senatui, sicuti corpus animo obedit,
 eiusque consilia exequitur patres consilio valere
 decet, populo superuacanea est calliditas. Itaque
 maiores nostri cum bellis asperrimis premeren-
 tur, equis, viris, pecunia amissa, nunquam defes-
 si sunt, armati de imperio certare, non inopia æ-
 rarij, non vi hostium, non aduersa res eorum in-
 gentem animum subegit? quin quæ virtute coe-
 perant, simul cum anima retinerent. Atque ea ma-
 gis fortibus consilijs, virtute, disciplina, quam
 bonis prælijs sunt parata, quippè apud illos v-
 nica Respubl. erat, ei consulebant, factio contra
 hostes parabatur: corpus atque ingenium pa-
 triæ, non suæ quisque potentia excitabat. Itaque
 Patres, quorum consilio antea dubia Respublic.
 stabiliēbatur, oppressi, ex aliena libidine huc at-
 que illuc fluctuantes, agitantur: interdum alia,
 deinde alia decernunt: vt eorum, qui dominan-
 tur, similtas ac arrogantia fert, ita bonum ma-
 lumque publicum existimant. illis maiorum vir-
 tus partam reliquit gloriam, dignitatem, clien-
 telas, cætera multitudo plerunque inscia fit sen-
 tentia eorum à metu libera. tandem in fine istius
 secundæ orationis ad C. Cæsarem per Apostro-
 phen se conuertit & rogat vt Disciplinam, liber-
 tatem bonaque leges Respublic. restituar. In pri-
 ma Oratione de Ordinanda Republ. (nos accom-
 modamus ad ordinandam Ecclesiam) sic loqui-
 tur Orator. Neque quisquam te ad crudeles pœ-
 nas aut acerba iudicia inuocat, quibus ciuitas

vastatur magis, quam corrigitur, sed ut prauas artes, malatq; libidines ab iuuentute prohibeas. Nam sæpè ego cum animo meo reputans, quibus quisque rebus clarissimi viri magnitudinem inuenisset: quæ res populos nationesque magnis auctoribus auxisset. ac deinde quibus causis amplissima regna & imperia corruissent; eadem semper bona atque mala reperiẽbam, omnesque victores diuitias contempsisse & victos cupiuisset. neque aliter quisquam se attollere, & diuina mortales attingere, nisi omissis pecuniæ & corporis gaudijs, animo indulgens, non assentando neque concupita præbendo, peruersam gratiam gratificans, sed in labore patientia, bonisque præceptis & factis, fortibus excitando. Porro ij, quibus bis die ventrem onerare, nullam noctem sine scorto quiescere, mos est; vbi animum, quem dominari decebat, seruitio oppressere, nequaquam eo postea habet, atque claudo pro exercitio vti volunt. Nam imprudentia pleraque & se præcipitant. Verum hæc & omnia mala pariter cum honore pecuniæ desinent, si neque magistratus, neque alia vulgò cupienda venalia erunt. Iam ad Disciplinam Censoriam Romanorum redeamus. Aulus Gellius libro quarto Noctium Atticarum cap. vigesimo. Inter censorias seueritates tria exempla castigatissimæ disciplinæ narrat. vnum est eiusmodi. Censor agebat de vxoribus solenne iusiurandum. verba hæc erant ita concepta. & tunc ex anni tui sententia vxorem habes? Habeo equidem respondit, sed non ex animi tui sententia. Tum Censor eũ quod intempe-

stiuè

siuè lasciuisset, in ærarios reulit, causamque
 hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit. Al-
 tra seueritas eiusdem sectæ & disciplinæ est. De-
 liberatum est de nota eius, qui ad Censores ab a-
 mico aduocatus est, & in iure stans, clarè nimis
 ac sonore oscitauit, atque inibi propè vt plecte-
 retur, fuit, tanquam illud indicium vagi animi
 foret & hallucinantis & fluxæ & apertæ securi-
 tatis. Sed cum ille deierasset, inuitissimum sele
 ac repugnantem oscitatione victum, tenerique
 eo vitio, quod oscedo appellatur, tum nota iam
 destinata exemptus est. Publius Scipio Africa-
 nus Pauli filius vtranque historiam posuit, in o-
 ratione quam dixit in Censura, cum ad maiorū
 mores populum hortaretur. Item aliud refert
 Sabinus Massurius in septimo Memorabilium
 seuerè factum. Cens. ait. Publius Scipio Nasica
 & M. Popilius, eum equitum censum agerent e-
 quum nimis strigrosū & male habitum, sed e-
 quitem eius vberimum & habitissimum repe-
 rerunt. & cur, inquit, ita est, vt tu sis quam e-
 quus curatior? Quoniam inquit, ego me curo,
 equum Staius meus seruus. Visum est parum re-
 uerens esse responsum relatusque in ærarios, vt
 mos est. Obseruauit etiam ex eodem Gellio libro
 5. cap. 19. Censores solitos habere orationes ad
 populum de moribus in quibus reprehendebant
 pessimos populi mores & corrigebant. idem Gel-
 lius li. 6. c. 14. Tria genera Disciplinæ seu pœna-
 rum commemorat. Vna est species *υβρεσία* vel
κολοσις, vel *παράνεσις*, cum pœna adhibetur

Qq 2

casti-

castigandi atque emendandi causa, ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat correctiorque. altera est, quam *τιμωρίαν* appellant, ea causa animaduertendi est, cum dignitas auctoritasque eius, in quem peccatum est, tuenda est. ne prætermissa animaduersio contemptum eius pariat & honorem leuet. Idcirco ei vocabulum à conseruatione honoris factum; tertia ratio vindictæ, quæ *παράδειγμα* à græcis nominatur, cum punicio propter exemplum necessaria est, ut cæteri à similibus peccatis metu cognitæ poenæ deterreantur. Plato autem in Gorgia ex his tribus duas tantum vltimam & primam agnoscit, ut ibidem docet Gellius. Idem Aulus Gellius libr. 10. ca. 6. Non in facta modo, sed in voces etiam petulantiores publicè vindicatum est. Ita enim debere esse, visa est romanæ Disciplinæ dignitas inuiolabilis. nam ob mulieris cuiusdam improba verba ac inciuilia ædiles plebei mulctam dixerunt ei æris grauis viginti quinque millia. Idem Gellius libr. 11. cap. 1. cum duo. Mulctarum genera recenseat Minimam & supremam, quæ à magistratibus populi Romani more maiorum obseruabantur, tales mulctæ infligebantur in castris & in exercitu, si quis extra ordinem pugnasset & in similibus. Alexander Sardus de Moribus ac ritibus gentium libro secundo. Erant Romæ Censores morum Iudices, ut vocauit Varro, discutiunt enim Senatus & populi mores, de nuptijs inquirunt, liberorum procreatione, viuendi ratione & conuiujs. lustrum annum quoque condunt, census agunt, quod Consulum fuerat munus, & augent,

vecti-

vestigalia locant publicanis in conspectu popu-
 li Romani boueque immolato scriba Deos Im-
 peratores precatur, vt populi Romani res melio-
 res amplioresque facerent: senatores sex ordine
 remouent, & equites, plebeios inter ærarios re-
 digant. Nam equites ipsi, vbi militaria munera,
 legitimo tempore obuiissent, ad Censores duce-
 bant equum in forum, & enumeratis stipendijs
 & Imperatoribus, sub quibus militassent, meri-
 tas laudes vel vituperationes referebant. Quos
 Senatu vel alio ordine remouissent, poterant ij
 ordinem recuperare populi iudicio vel prælato-
 rum aut aliorum Censorum, quare eorum non
 dicebatur iudicium, sed animaduersio vel aucto-
 ritas, plura latius de eorum officio ibidem, addit
 Censores duos fuisse, patricium vnum, alterum
 plebeium, altero mortuo alter se abdicabat ma-
 gistratu, qui id facere volebat ducebatur in car-
 cerem. Erat potestas quinque annorum. Censo-
 res à græcis dicuntur νομοφύλακες, qui duo-
 decim Athenis erant sorte lecti, legum cñstodes
 quorum officium erat eos, qui legibus parerent,
 laudibus prosequi & honoribus, qui non pare-
 rent, pœna multare erant & νομοφύλακες le-
 gum custodes Spartz. Siculi vero in singulis ciui-
 tatibus duos Censores faciunt, qui imperatis tri-
 butis ex censu populo Romano soluunt. Alexan-
 der Sardus de Ritibus & moribus gentium libr.
 secundo, folio 110. Apud Romanos disciplinz &
 pœnarum genera erant octo damnum, vincula,
 verbera, talio, ignominia, seruitus exilium mors,

Q9 3

vide

vide hic plura de singulis, & apud Sigonium in libro de Iudicijs secundo capite tertio, de Poenis & libro secundo de Antiquo in re Ciuium Romanorum ca. 16. De notis Censorijs ordinum. Petrus Victorius Variarum Lectionum libr. 15. capit. 21. Censores ait fuisse, grauissimos Romæ magistratus, qui populi moribus præfesset, vnde etiam vocati, nec non qua poena eos afficerent, quorum facta vitamque non probassent. Marci Varronis verba de vita populi Romani apud Nonium extantia vim nominis declarant. Ideo censores appellarunt, quod essent arbitri populi idem enim valet censeris & arbitrari. Quomodo autem animaduertent in eos, quos culpæ affines inuenissent, traditum fuit à Cicerone in 4. libro de Rep. his verbis ab eodem Nonio citatis. Censoris officium nihil ferè damnato affert, nisi ruborem. Ita que vt omnis ea iudicatio versatur tantummodo in nomine, animaduersio illa dicta est ignominia. hoc autem confirmat quoque, quod ipse iudicium huius magistratus, censoriam notationem vocare consuevit, hac notatione sola ignominia iniurebatur ei, qui suo officio defuisset. Paulus Manutius in lib. de Legibus Romanis. Lex de censoribus quinquenni imperio è gente patricia creandis primò lata est Geganio Macrino vndecimo, Quintio Capitolino V. Cofs. quam ipsam legem sexennio post Mamæmilius Dictator correxit lege lata, ne plus, quam annua ac semestris censura esset. grauis enim omnis diuicurna potestas in libera ciuitate. paulò post Manutius in eodem libro. Graue etiam eo anno patri-

cij

cijdamnum accepere, quo Q. Publilius Philo
 dictator legem nouam tulit, vt alter vtique ex
 plebe censor crearetur. Lex à Pompeio lata fuit
 teste eodem Manutio, vt senatores certis de cau-
 ssa censoribus ordine mouerentur. Interdictio
 aquæ & ignis fuit apud Romanos (de qua lege
 Manutium in libello dicto fol. 176. & 213.) simi-
 lis disciplinæ excommunicationis. Leges de Mul-
 ctis explicat quoque Manutius in eodem libro
 folio millesimo quingentesimo nono. 160. Testis
 idem Manutius folio decimo quinto, eodem lib.
 ait quod Athenienses minus diu quam Lacede-
 monij, & Lacedemonij minus quam Romani flo- *Vide supra*
 ruerint, quod Athenæ citius, quam Sparta, & *li. 3. cap. 12.*
 Sparta citius quam Roma de recta maiorum con-
 suetudine & disciplina deflectens, legum impe-
 rium maiestatemque neglexit quare prudenter
 iudicat Polybius, quod duabus potissimum ciui-
 tatibus, Carthagine & Roma, multorum anno-
 rum bello de imperio certantibus, ad extremum
 succubuisse Carthaginem, & victam condicio-
 nes accepisse, ob eam maximè causam putat, quod,
 quo tempore inter eas incidit contentio, tum &
 Carthagine, multò quam antea negligentius, &
 Romæ multò quam vnquam, diligentius leges
 disciplinæ seruabantur, &cæt. Omnes leges Ma-
 nutianæ ferè sunt pœnæ Disciplinales & corre-
 ptoriae seu castigatoriae aliæ ambitus folio du-
 centesimo septuagesimo secundo, aliæ auari-
 tiæ folio centesimo quadragesimo septimo aliæ
 deportationis 171. aliæ corrupti iudicij 224.
 245. & 179. corruptelæ munerum. 161. 207.
 245. & 179. corruptelæ munerum. 161. 207.

Qq 4

alia

alia poena interdicti & deportationis 214. 227.
 alia clandestinarum coitionum 248. alia exilij
 179. 174. 173. 179. 197. 241. 169. alia verberum in ci-
 uibus 226. alia contra pellices 139 alia corrupti
 iudicij vt quinto. & hic 238. alia contra illicitam
 venerem exercentes 246. 247. Prius non exclude-
 bantur iure iudicandi quos ignominia censores
 potassent, id significat Cicero in oratione pro
 Cluentio folio 134. postea tamen inductum lege
 Julia, vt Senatu moti iudicare non posset vide fo-
 lio 134. & 135. Quoniam Italia erat armentosissi-
 ma pro copia bouum aut ouium penuria multæ
 indicebantur, postea quoniam cum à magistra-
 tibus eiusmodi multa pecoris armentique dicta
 erat abigebantur boues ouesque alias precij pa-
 rui alias maioris, eaque res faciebat inæqualem
 multæ punitionem, idcirco postea pro ouibus &
 bobus multæ loco certa quora pecuniæ fuit con-
 stituta, multam indixerunt, ij apud quos legis
 erat actio, quod apud C. libro tertio, C. de mo-
 do multarum, constat & in eo titulo multarum
 coarctata est licentia folio 160. Possumus Disci-
 plinam definire ad imitationem Manutij in eo-
 dem libello folio decimo sexto quod nihil aliud
 sit quam bene viuendi norma legibus tradita at-
 que præscripta quæ definitio non longe abhor-
 ret à definitione Cypriani, de qua libro pri-
 mo, capit. secundo. Nunc paucis dispiciamus
 de Causis legum & canonum, qui ad Disciplinam
 pertinent. A corruptis moribus manasse canones
 nemini dubium est, nam vbi continenter, so-
 briè viuitur, vbi pietas colitur, vbi iustitiæ locus
 est,

est, quorsum ibi canon aut lex feratur? nec sanis corporibus quæsitæ medicina est: nec, qui leuiter & sedato cursu amnes fluerent, sed incitatis extraque ripas diffluentibus aggeres obiecti. ac vetulsiimi mortaliùm omnem luxum ignorantes tranquillam vitam, ipsa natura duce, viuebant; post erupit iniuria & quod quisque potuit, id quisque velle, neglecta ratione cæpit, tunc necessariò leges & canones lati, & iniecta licentiæ quasi frenæ, quæ, si quis rectè agere sua sponte nollet, eum pœnæ metu in officio continerent: itaque conseruandæ augendæque Ecclesiæ causa, & vt essent bene viuendi norma, canones inuentos manifestè cognoscitur; quotquot autem Ecclesiæ particulares aut malas leges & canones habuerunt, aut bonis non rectè sunt vsæ, aliæ vi externa, aliæ domestica seditione conciderunt. Moderatam autem sic fuisse disciplinam legibus constitutam, ne pœna capitis cum pecunia coniungeretur, significat Cicero in oratione pro domo sua. In Disciplina quoque & iudicijs Romanis, si quis magistratum sine prouocatione creasset, tergo ac capite puniebatur, & sic Dictator, à quo antea prouocatio non erat, cum alijs magistratibus exæquatus est, fol. 51. tulit talem legem Duilius, sed L. Valerius & M. Horatius Coss. illam legem non modò confirmarunt, sed etiam auxerunt, nouò iure adscripto. cum illi de prouocatione ab omni magistratu, quicumque crearetur, lege sanxerunt, folio 50. 57. 58. M. Valerius Consul eam legem de prouocatione diligentius sanxit ad scripta pœna. si quis eum qui prouocasset, virgis cecidisset, securi uè necas-

set, at qua poena? hac vna improbè fecisse, ea tum probitas erat, vt ignominia non minus quam acerbissima poena timeretur. Regum ætate non multæ leges de disciplina & moribus erant, quia nondum licentia, nondum vis emerferat, non luxuries, non illa, quæ opes, ferè consequitur, malorum artium lues in urbem inuaserat. regibus exactis simul cum publicis opibus & nata noua vitia sunt. & ea, quæ fuerant, aucta. : tunc vt ad varios morbos diuersa medicamenta inuestigata inuenta que sunt, sic ad ea mala, quæ manare coeperant in ciuitatem comprimenda atque sananda varia legum genera peperit necessitas. Numa tamen Pompilius multò magis ciuitatem legibus & bona disciplina excoluit, & ab armis ad religionem bonosque mores traduxit, & pietate erga Deum quasi freno ad impetus animorum reprimendos hominesque in officio & recta ratione continendas vsus est. Multas Romani leges sumptuarias seu cibarias tulerunt, quæ ad luxum cleri refrinandum, in Ecclesiæ praxin forent transferendæ, & tales leges seu canones sunt non negligendi, domus enim per immodicos priuatos sumtus exhauriuntur, at ex domibus ciuitas constat. itaque valere nõ potest, quasi corpus quoddam membris malè affectis: ideo leges cibariæ multæ ad coerendam luxuriam diuersis temporibus sunt latæ. Publius Cornelius Rufus motus senatu à censoribus, quod eum comperissent argenti facti, hoc est vasorum argenteorum decem pondo habere. De sumptibus mulierum C. Oppius tribunus pl. tulit ne qua mulier plus semiuncia auri haberet, neu
vesti-

vestimento versicolori vteretur neve vehiculo in oppido veheretur. Lex Melilia rationem polien-
 darum vestium fullonibus præscribat. De moderando sumptu funerum legem tulit Sylla dictator. Leges de Cœnis multæ fuerunt, Orchia numerū conuiuarum præscribat. Lex Fannia severitate sua superabat Orchia quod in priore numero tantum conuiuantium cohibebatur, licebatque secundū eam vniciq; bona sua inter paucos consumere. Fannia aut & sumptibus modum fecit asibus centum, deinde non solum qui prandia cœnasve maiore sumptu fecissent, sed etiam qui ad eas vocati essent, atq; omninò interfuissent, penis legis æquè tenerentur. Hæ leges fuerunt planè necessariæ, Resp. enim ex luxuria conuiuarum, maiora quam credi par est, detrimenta patiebatur: siquidem eò res redierat, vt gula illecti pleriq; ingenui pueri, pudicitia & libertatem suã vendiderent, pleriq; ex plebe Romana vino madidi in Comitium venirent & ebrij de salute Reip. confulerent. Lege Licinia cuiq; in dies singulos 30. duntaxat asses edendi causa consumere licebat, cæteris diebus qui excepti nõ essent, ne amplius apponeretur, quam carnis aridæ pondo tria & fassamentorum pondo. Lege Cornelia non conuiuorum magnificentia prohibita est, nec gulæ modus factus, verū minora precia rebus imposita, & quibus rebus dij boni quamq; exquisitis & pene incognitis generibus deliciarum: quos illic pisces qualque offulas nominat? Lex Restia ferente Restione licet optima foret, obstinatio tamē luxuriæ & vitiorū firma concordia, nullo abrogante irritam

*Idalricus
 Zafius in Catalogo legum
 ant. f. 83 54.
 85. octo leges
 sumptuarias
 in vno cap.
 connectit.*

Macrobius.

irritam fecit, illud tamen memorabile de Resti-
one latore ipsis legis, fertur eum, quoad vixit, fo-
ris postea non cœnasse: ne testis fieret contemp-
tæ legis, quam ipse bono publico pertulisset. Ne-
cessitas & utilitas Ecclesiæ varia pœnarum genera
& disciplinæ Canones ac regulas pepererunt, qui-
bus fundatur & munitur publica Ecclesiæ salus.
Cicero in libro 3. de natura deorum Romani im-
perij magnitudinem à bonis legibus & discipli-
na fluxisse significat, & præsertim ab ea lege &
Disciplina Romuli, ne quid fieret inaugurato fi-
ne auspicijs deorum: hisce auspicijs constitutis
ait Romulum iecisse fundamenta ciuitatis popu-
lum reuerentiâ numinis & pietate deuincientē.
Cicero de Oratore. Vitia hominum atque frau-
des damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exsi-
lijs. mortē mulctantur. Vdalricus Zasius in Cata-
logo legum Antiquarum leges ad coercionem
& disciplinam criminum spectâtes breuiter has
sequentes recenset Legem Iuliam de adulterijs
folio 81. legem Iuliam contra ambitum 73. De no-
ta Censoria tulit legem Clodius, ne quem Censo-
res in senatu legendo præterirent, neue qua igno-
minia afficerent, nisi quis apud ipsos accusatus &
vtriusque Censoris iudicio condemnatus esset ait
Asconius. hac lege Censoriæ potestatis ius immi-
nutum est, quod 400. annis in Repub. ait Cicero
in Pisonem retentum fuerat. Antea enim Censo-
ribus notam apponere licuit etiam iure non accu-
satis, & quod vnus statuisset, nisi alter diserte in-
tercessisset, aut notatum liberasset, tantundem e-
rat, ac si vtriusque iudicio esset damnatus. fol. 22.

b. Lex

b. Lex Scantinia statuebat pœnam decem milliũ nummum auctore Quintiliano lib 6. & 7. Oratoriarum Institut. in eos, qui alienam pudicitiam sollicitassent: sed postea ob magnitudinem huius sceleris atque culpæ maximam atrocitatem pœna gladij à Christianis Imperatoribus constituta est, quam primum sanxerunt Constantius & Constant, vt habetur in L. cum vir nubit. C. ad l. Iuliã de adulterijs. vide in Catalogo Zasij, folio 109. De multis leges tres enarrat. fol. 5. & 60. Legem Pompeiam contra parricidia explicat folio 99. Legem Iuliam peculatus, & de residuis & sacrilegijs exponit folio 66. Legem Corneliam de Sicarijs & veneficis habet folio 28. Porrò de Censoribus adde præcedentibus libet. quæ inueniuntur in lib. Guerini Pisonis Soacij I. C. Patauini de Romanorum ac Venetorum magistratuum inter se comparatione à numero 58. vsque 64. Censorum auctoritas à parua origine nempe à censendis ciuibus orta, inquit, Lilius tanto incremento aucta est, vt morum disciplinæque Romanæ penes eum regimen senatus, equitumque Centuriæ, decorisque discrimen sub ditione eius magistratus esset, quem ideo magistratum Plutarchus in vita Titi Flamminij amplissimum vocat & perfectissimum Reipubl. culmen. idem Plutarchus in Paulo AEmilio. Censura, inquit, maximæ omniũ reuerentiæ magistratuum, plurimæque potestatis in alijs rebus, tum maximè ad morum emendationem. nam à senatu remouere potest, equitibus auferre equos, notare infamia, censum agere. idẽ Plutarchus in M. Catone. Post Consulatum censuram

ram

rām ambiuit, quę cū sit omnium magistratuū
 facilē princeps, vniuersę Reip. supremum & per
 fectissimum locum habet, hęc cū alias res, tum
 verò vt mores vitasq̃ discutiat, plurimo impe
 rio ac potestate est, vtique de nuptijs, de libero
 rum procreatione, de viuendi ratione, de conti
 nijs diligenter inquirat, nullam denique omni
 um cupiditatum ac institutionum esse, quam o
 dorari ac indagare non oporteat: ijs enim longē
 putabant facilius quam publicis muneribus, aut
 ijs, quę in oculis omnium fiunt, hominum mores
 eum posse depræhendere, qui seueritate discipli
 nę, nequis ad voluptatem vteretur, custodiret, &
 acerrimē coereret, ne quis primam ac consue
 tam viuendi disciplinam transgrediretur. Ex his
 colligere possumus tres fuisse notas Censorias,
 vel enim magistratu reos mouebant, vel publi
 cum equum auferebant, vel faciebant ærarios,
 hoc est eorum nomine pro derelicto habito no
 tæ causa suffragijs priuabantur, nec amplius de
 scribebantur in albo suę centurię, nisi vt pro ca
 pite dūtaxat tributj causa æs conferrent, vt Asco
 nius Pædianus ait in Diuinationem Cic. Erat hic
 ex maioribus magistratibus, imò in omnes alios
 magistratus ius potestatemq̃ habebat: poterant
 enim Censores omnibus ordinibus secundū me
 rita pœnas statuere quemcunq; magistratu priua
 re si eo indignus videretur, adeoq; Senatores ip
 sos senatu eijcere, vt & Catonem fecisse in Censu
 ra legimus, qui L. Flaminiū, quod meretricis hor
 tatu, reum quempiam occidi iussisset, ordine sena
 torio extrusit, vt refert Val. Max. li. 2. c. 4. Quod ad
 morum castigationem, Censorum nomen, nume
 rum

*Eadem habet
 Aimarius Ri
 ualius ad
 ll. 12. tabula
 rum.*

rum ac potestatem pene parem Veneti obseruāt, qui ne in creādis magistratibus ambitu peccetur, diligenter animaduertūt, quod si quid in ea re fuerit compertum animaduersione dignū, consiliorum arbitrio suffragationeq; seuerissimè cognoscitur. Diuisa postmodum fuit potestas & auctoritas, ita vt alij cēsores supra supradictos creati fuerint coercendis conuiuiorum ac vestium sumptibus. Magna familia sine disciplina administrari non potest: Ecclēda autem est quasi magna quædā familia Dei omnipotentis; eget ergo gubernatione per disc. Eccl. Romani etiā rigidā discipl. seruauerunt in præfides prouinciarum si quid deliquissent atq; à legibus recessissent multis iudiciorum laqueis irretiti fuerunt. Tribus autem in primis quæstionibus ac legibus obnoxij fuerunt, peculatus, si prædā aut pecuniā publicā auertissent, quo iudicio etiā obstricti erāt, quæstores, legati, & scribæ eorū, maiestatis, si aut exercitū, aut prouinciā hosti prodidissent, aut vltro exercitū è prouincia eduxissent, aut bellū sine S. C. intulissent, repetundarum, si se in socios aut auarè, aut superbè, aut libidinosè, aut crudeliter, aut iniustè gessissent, quæ lex maximè socialis fuit, & prouinciarum salutē continuit Carolus Sigonius lib. 2. de antiquo iure prouinc. c. 12. hæc tradit. Idem Sigon. l. 2. de Iudic. c. 3. octo pœnarū seu Disciplinarum genera, quibus crimina (de quibus c. 2. l. 2. de Iudicijs) vindicata fuerunt, explicat. Disciplinæ autem seu iudiciorum & pœnarum exequutores quæstores appellati sunt, partim reges, partim consules, & alij à senatu huic muneri præfecti, de quibus latè agit

agit

agit Sigonius lib. 2. de Iudicijs cao. 4. horum quæ-
 sitorum imaginem nobis in Ecclesia repræsentat
 Episcopi & alij prælati Disciplinam Ecclesiasti-
 cam exercentes vel exequentes. talis fuit & Iudex
 quæstionum seu criminum cum potestate. Sigonius
 lib. 2. c. 5. de iudicijs. Formam autem accusa-
 tionis & defensionis, quam exponit Sigonius lib.
 2. de Iudicijs cap. 17. & 18 imitantur etiam Prælati
 in Disciplinæ Ecclesiasticæ vsurpatione. Quin &
 officium Quæstoris de quo lib. 2. de Iudicijs cap.
 21. ijdem Præsides Ecclesiæ in disciplina sequun-
 tur. Nec caruerunt sua debita Animaduersione
 Romani, quam exponit Carolus Sigonius lib. 2.
 de Iudicijs cap. 24. Animaduersionis Disciplina
 fuit multæ pœneve persequutio, quæ prætoris
 curæ mandata fuit. In multa sic res fuit acta. Pe-
 cunia per magistratum exigebatur, quod si illi
 soluendo non esset, bona auctioni subijciebantur
 ea, qui emissent, sectores vocati sunt. Verberatio
 coërcitio, talio per lictores magistratus eius sunt
 facta, cuius illa fuit iudicatio. Infamium cura
 mandata fuit Censoribus. ne eos in Republ. pate-
 rentur, illa, quibus per infamiæ notam priuati-
 rant, obire. exilij obeundi exemplum Coriolanus
 sit, de quo Dionysius lib. 7. Moris etiam erat apud
 Romanos, vt de vno crimine sapius leges ferren-
 tur. quod aut primæ leges vetustate obsolesceret,
 aut pœnæ leuitate negligenterentur, aut aliqua ex
 parte gliscente hominum libidine & ipsæ essent
 augendæ. idem & in Canonibus ac legibus Eccle-
 siasticis fieri consuevit. agit Sigonius deinceps à
 cap. 17. lib. 2. de Iudicijs vsque ad cap. 33. De Disci-
 plina

*Sigonius lib.
 2. cap. 16. de
 Iudicijs.*

plina, pœna & correctione singulorum criminum cap. 17. de pecunijs repetundis, cap. 18. De pœna peculatus, pecuniarum residuarum & sacrilegij, cap. 19. De crimine læsæ maiestatis. cap. 30. De Disciplina ambitus. cap. 31. De Disciplina ficariorum, veneficiorum & parricidiorum. c. 32. De crimine falsi. cap. 33. De legibus de vi. lib. 3. cap. 2. De Criminibus in Iudicijs popularibus, & c. 3. de pœnis eorundem, & c. 11. de mulctæ pœneve irrogatione. De animaduersionis & pœnarum generibus. lib. 3. de Iudicijs, cap. 13. de tormentis in Equuleo. hæc planè omnia ad Disciplinam populi Romani pertinent. Porrò disciplina deserta concidere regna & imperia pulchrè & breuiter docet C. Velleius Paterculus initio libr. 2. Romanæ historiæ in hæc verba. Potentiæ Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ posterior aperuit quippe remoto Carthaginis metu, sublataque Imperij æmula, non gradu, sed præcipiti cursu à virtute descitum ad vitia transcursum, vetus disciplina deserta, noua inducta, in somnum à vigilijs ab armis ad voluptates, à negotio in otium conuersa ciuitas: tum Scipio Nasica in Capitolio porticus, tum Metellus, tum in circo Cn. Octavius multa amœnissima moliti sunt, publicamq; magnificentiam sequuta est priuata luxuria. Salust. ruinam Romani imperij luxui ac libidiui acceptam fert, quod amare, potare, mirari signa & diripere prouincias Romanus exercitus cœperit. idem ait. O venalem urbem si emptorem venerit. Iuuenalis quoque conquerebatur luxuriam victum orbem vlcisci. Et sanè necessaria fuit omni-

Rr

nò

nò apud Romanos Censorem Disciplina, quandoquidem apud eos, luxus in vestibus, cibis, potibus & conuiujs nimis magnus censebatur, uti copiosè ex Salust. grauiissimo luxuriæ Romanæ censore narrat. Macrobius lib. 3. Saturnaliorum cap. 13. toto. & 14. 15. 16. at ca. 17. lib. 3. Macrobius refert disciplinam, leges & remedia Romanorum contra luxuriam, quales fuerunt octo leges sumptuariæ, de quibus supra dictum. Leges autem sumptuariæ, ait Macrobius in fine c. 19. ferebantur à singulis, qui totius ciuitatis vitia corrigerent, id est, à Censoribus. At nisi pessimis effusissimisque moribus viueretur, profectò opus ferendis legibus nõ fuisset, vetus verbum est. Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Modum autem reprehendendi exponit Macrobius lib. 7. Saturnaliorum cap. 1. Nihil tam cognatum sapientiæ, quam locis & temporibus aptare sermones, personarum, quæ adertunt æstimatione in medium vocata. Alios enim relata inciderunt exempla virtutum, alios beneficiorum, alios modestiæ: ut & qui aliter agebant sæpe auditis talibus, ad emendationem venirent. Sic autem vitijs irretitos, si & hoc in conuiujs egerit loquendi ordo, feriet philosophia non sentientes: ut Lyber pater thyrsò ferit per obligationem circumfusæ hederæ latente mucrone: quia non ita profitebitur in conuiuio censorem, ut palam vitia castiget. Si oportunitas necessariæ reprehensionis emerferit: sic à philosopho proficiscetur, ut & recta & efficax sit. Quid mirum, si feriet sapientes (ut dixi) non sentientes, cum interdum sic reprehendat, ut reprehensus hilaretur, & c. 2. li. 7.

Hoc,

Hoc, inquit Eustachius, teneas volo, non de ea me reprehensione dixisse, quæ speciem accusationis habet, sed quæ vituperationis instar est. hoc græci *σκάμμα* vocant, non minus quidem amarum quam accusatio, si importunè proferatur. Sed à sapiente sic proferetur, vt dulcedine quoque non careat. vide Iacobum Omphalium D. libr. 3. de usurpatione legum cap. 12. quod iustitiæ iurisque exercendi seueritas publicam magistratus vindictam postulet, illumque qui velit nocentes punire, omni reprehensione vacare debere, poenâ autem non ex priuato affectu, sed iuxta æquitatis & Iuris normam esse constituendam. & idem lib. 6. de Usurpatione legum c. 19. Aequi & boni iudicis seueritatem, nonnunquam esse clementia temperandam. Idem lib. 2. Ciuilis Politix c. 24. Magistratus Animaduersio in delinquentes eorumque correctio quam temperationem cōtinere debeat. & lib. 2. c. 25. Ciuilis Politix Magistratus Igem innocentix cæteris indicens abesse ab omni scelere, etiam cæteris rectè viuendi exemplo egregiè antecellere debet. Hæc quatuor insignia capita Omphalij quoniam Romanam & germanam Disciplinam, eiusdemque modum & formam continent eleganter, omninò erunt à Disciplinæ exercitatoribus & usurpatoribus consulenda & inspicienda. Apud Romanos etiam quando canes non vigilabant, anseres Capitolium custodiebant, sic Cic. pro Sexto Roscio Amerino: ita cum Prælati dormiunt magistratus secularis potest inuigilare Disciplinæ, & supplere defectum ac negligentiam Prælatorum.

Rr 2

CAPVT

*Explicatio Disciplina Ecclesiastica per similitudinem
discipline militaris.*

*De Disc. Mi-
litari præter
Vegetium,
vide Iustum
Lipsum in
libr. de Ro-
mana militia
libr. 5. in quo
agit de disci-
plina Milita-
ri edui libri
Anno 96.
De disciplina
militari legi-
to plura exem-
pla apud Con-
radum Lyco-
sthenē in A-
pophtegmat.*

Seuerrimam fuisse apud Romanos Disciplinā
militarem ex omnibus eorum historijs cogno-
scitur, ac imprimis ex Valerio Maximo lib. 9. ca. 7.
Ille quoque exercitus nefariè violentus, qui C.
Carbonem fratrem Carbonis ter Consulis pro-
pter bella ciuilia dissolutam militarem Disci-
plinam præfractius & rigidius astringere conatum
priuauit vita, fatiusque duxit maximo scelere co-
inquinari; quam prauos ac tetros mores mutare.
Censorinus ab exercitu occisus, quod milites, vt
Disciplinam seruarent, coëgit; insolentiæ autem
assueti ferre eius seueritatem nõ poterant. Fulgo-
sius lib. 7. Valerius Maximus lib. 2. ca. 7. De Disci-
plina Militari quindecim à Romanis obseruata,
& duo externa exempla terribilia & horrenda
commemorat. vocat initio militaris Discipline
tenacissimum vinculum, in cuius sinu ac tutela
serenus tranquillusque beatæ pacis status acqui-
escit. Primo Scipio Africanus omnia, quæ volup-
tatis causa in exercitu comparata erant, ne cor-
rumperetur ijs exercitus, auferri ac summoueri
iussit. Secundo Metellus cum exercitum nimia in
dulgencia corruptum accepisset, omnibus impe-
rij neruis ad reuocandam pristinæ militiæ disci-
plinam connisus est. Quid ergo restituta continē-
tia, quid repetita industria profecit? crebras scili-
cet victorias, & multa trophæa peperit, &c. Quar-
tò C. Cotta militem quendam virgis cædi iussit.

Quintò

Quintò Fuluius Flaccus Censor virgarum contumeliosa verbera adhibuit, & censorium supercilium aduersus fraternam charitatem distrinxit & proprium fratrem senatu mouit. Sextò Romani fuerunt seuerissimi custodes bellicarum reru, ne turbato ordine militiæ vindicta deesset. Septimò Dictatoriæ animaduersionis terribile exemplum narrat. Octauò Papyrius Dictator virgas expediri & magistrum equitum Q. Fabium Rullianum expediri iussit, scissa veste spoliatoque corpore licitorum verberibus laceratur, sic nec ista re seueritas Papyrij refrenari potuit. Nonò horribile seueritatis exemplum memorat à Calpurnio Pisone Consule in præfectum equitum C. Titium editum. Aspero, ait Valerius, & absciso castigationis genere militaris disciplina indiget: quia vires armis constant, quæ ubi à recto tenore descuerunt oppressura sunt, nisi opprimantur, & hac ratione firmatur, disciplina & totius ciuitatis status corrigitur, nihil valentius apud Senatum disciplina militari fuit: enerues enim animos odisse virtus solet. ergo Senatus pro militari disciplina tam se seuerum exhibuit, vt virgis cederet & securi percuteret inobedientes. Clearchus Lacedæmoniorum dux egregio edicto disciplinam militiæ continebat identidem exercitus sui aribus inculcando à militibus Imperatorem potius, quam hostem metui debere. Pœnæ autem militares explicantur breuiter in Syntaxi Artis mirabilis libr. 25. cap. 19. quod fuerint aliæ maiores aliæ minores. Maiores vt decumatio, vicesimatio militum. Cùm enim plures deliquissent, propriâ pœ-

Iustinus lib. 13. Macedones gaudebant se amisisse Alexandrum nimiam eius seueritatem execrantes.

Mortuo Alexandro militum libertas erat solutior. Vide Fraciscum Robertelum de Pœnis & ignominijs militum in libris de vita & vultu populi Romani.

nam militarem esse, per subfortitionem in paucos animaduertere ait Cicero pro A. Cluentio, quod non porrigendum ad vrbicas castigationes docet. erat & securis percussio, surreptio ad crucem & ad palum, hodie inter hastas trāsitio, sclopetatio, exposito delinquēte pro scopo militum ictibus, & olim manuum abscissio fustigatio vique ad interitum, è rupibus præcipatio. membrorum in partes distractio, vt in Metio Suffetio, capitis derruncatio & similes pro modo delictorū poenæ. Minores & his leniores, exauctoratio, cinguli ademptio, admonitio per pupillares, mutatio ordinis aut territorij, ab hybernis exclusio, stando cibum capere, hastæ, equi, tunicæ adēptio, districtio seu exauctoratio, stando ante prætorij cespitem ferre. Plato lib. 2. & 3. de Republ. censet militem ita educaudum vt canem, qui sit erga domesticos mitis, in extraneos ferox & atrox: lege Syntaxin artis mirabilis lib. 25. ca. 16. lege Franciscam Robertellum de Vita & Victu Populi Romani tomo 1. inter octo titulos seu Capita titul. 6. de Castrensibus & Militaribus. & de Poenis Militum Carolus Sigonius libr. 1. de antiquo iure ciuium Romanorum cap. 14. fol. 73. 74. Et sanè sicuti omnes docti militiam inermem exercent & quasi castrensem vt in tit. de testamento militari docēt I. C. ita clerici veri Dei milites sunt, qui in castris Dei, id est, Ecclesijs quotidie excubant & stipendia æternæ vitæ faciunt, ideoque tam in sanctis literis, quam in Orthodoxis Patribus adeò multa de Milite Christiano & agonotheta & militia Christiana reperiuntur.

lege ex professo Vegetij de re & disciplina militari.

CAPIT

CAPVT IV.

*Comparatio Discipline Ecclesiasticae cum Discipline
Graecorum & eiusdem ab illa illustratio
atq; amplificatio.*

Iudicum Areopagitarum apud Graecos tanta seueritas, vt ad misericordiam non flecterentur, imò vt Aristoteles tradit lib. 1. Rhetoricorum: affectus etiam mouere per praconem prohibebatur Orator. Postellus de Magistratibus Atheniensium cap. 4. de Areopagitarum Senatu. Auctor est Carolus Sigonius lib. 2. de Rep. Atheniensium fo. 64. tractans de Senatu Areopagitico. quod non solum ad quaestiones capitales exercendas fuerit institutus; sed etiam à Solone ad totius Reip. custodiam sit collocatus: quod non obscure Plutarch. innuit cum Areopagitas rerum omnium speculatores & legum custodes à Solone constitutos scripsit. Cic. in Officijs Solonis consilium laudans dicit hoc semper profuisse ciuitati, & hoc consilio leges Atheniensium seruatas. Moribus autem ciuium emendandis eundem senatum praefuisse optimus in primis auctor in Areopagitica declarat Isocrates. Apud maiores nostros, inquit, pueri, ne in viros quidem ascripti, quod lubebat, agere poterant, sed multò plures in corroborata, quam in tenera aetate curatores habebant. etenim vsque adeò maiores nostri modestiae studuerunt, vt moribus corrigendis senatum ipsum Areopagi praefecerint parum modestis moribus praeditos ad senatum adducebant, vt eos

Rr 4

ille

*Val. Max. A-
reopagici se-
natus finis,
vt homines ho-
nestè viuerēt
memores vi-
tæ rationem
esse reddē-
dam.*

ille aut admonitionibus, aut increpatione, aut i-
res posceret, supplicio coerceret. Ex quo scitè in
Axiocho Socrates. Vbi verò in Ephebos aliquis,
inquit, inscriptus sit, omne tempus sophronistis,
& Areopagi iuuenum censuræ tribuitur. vide
ea de re hic apud Sigonium libro secundo de Re-
publica Atheniensium folio sexagesimo quinto.
Erant apud Athenienses magistratus, qui dice-
bantur Sophronistæ, teste Sigonio libr. 4. de Re-
publica Atheniensium folio 128. hi decem mori-
bus iuuenum præfecti fuerunt. vt antea dixi ex
Axiocho Platonis, Vlpianus notatum reliquit,
cùm Demosthenes aduersus Mediam thesmothe-
tæ cuiusdam noctu per petulantiam violati me-
minisset. Thesmothetas moderationis custodes
vindicesque fuisse, & noctu urbem obeuntes, ne
quid per petulantiam fieret, prouidisse. Cicero 3.
libr. de Legibus. Nomophylacas facta hominum
obseruasse & ad leges reuocasse scribit, & eisdem
cum Censoribus Romanis scriptores conferunt.
Iege Postellum de Republica Atheniensium cap.
6. & Sigonium libro 4. de eadem folio 127. b. Er-
rant & apud Athenienses græcos Disciplinæ
morum & Censuræ administri, quos vocarunt
δινωποτασιδ est, bibēdi arbitros aut vini ob-
seruatores, qui vini vsum moderatum præscribe-
bant, & si quis vino bibendo modum fuisset præ-
tergressus, mulcta præsentis cogebatur in poste-
rum vino parcius vti. Plato in libris de Republ.
μυαμόνας vocat Morem autem bibendi aut
numerum poculorum apud varias gentes ob-
seruari solitum, si quis cognoscere desiderat,
deci.

decimum atque vndecimum *δειπνοσοφιστῶν*
 Athenæi librum legat in quibus nihil fere aliud
 tractatur. Athenæus li. 10. testis est antiquitatem
 militem vsque: adeo sobrium deligere solitum
 atque vini vsu carentem, vt ne ipsos quidem vini
 obseruatores voluerint eum augere numerum,
 Turcæ id obseruant seuerissimè. Erat Oenopta-
 rum magistratus vulgaris & tenuis, vt ait Phil-
 nus rhetor in Crocanidarum Disciplina, triumq;
 virorum numero, qui inde *ὀφθαλμοὶ* sunt voca-
 ti, oculi, quod non raro, quos oculos mentis ipsi
 conuiuæ vino victi perderent, hi monitionib. re-
 stituerent. Symposiar chæ ab his tantum nomine
 differre videntur, de his Postellus de magistrati-
 bus Atheniensium cap. 33. At Sigonius libr. 4. de
 Republ. Atheniensium folio 128. addit tres illos
 Oenoptas prandentibus lychnos & funalia præ-
 buisse. Erant & Disciplinae magistri Athenis di-
 cti *γυναικοκοσμοὶ* viginti teste Polluce, qui
 in mulieres parum modestas animaduertebant &
 multas earum inscribentes exposuerunt in pla-
 tano in Ceramico. Sigonius li. 4. de Republ. Athe-
 niensium fol 127. b. addit Postellus libr. de Magi-
 stratibus Atheniensium c. 32. eosdem de omnium
 mulierum ornatu statuisse, ne vlla illarum quic-
 quam ferret se indignum, vt que singulæ pro ra-
 tione census & facultatum induerentur, indicta
 mulcta ei, quæ secus fecisset, qua statim plecti so-
 lebat, quæ edicto aut legibus de ea re latis non
 paruisset. Erat etiam de incessu lex à Philippide
 quodam lata, vt quæ inhonestè incederet, statim

Rr 5

drach-

drachmis mille mulsetaretur. Athenæus 6. libro
 Diphnosophistarum officium γυναικονομῶν
 latius patuisse scribit, vbi de parasito agit. Nar-
 rabat χαίρειν aliquando parasitum nō vo-
 catum ad conuiuium venisse, quumque in vlti-
 mæ mensæ loco recumberet, ipsis Gynæconomis
 (quos symposiarchas hic dicere possumus) nume-
 rantibus, vt moriserat, conuiuas inuitatos, illum
 parasitum, vt qui numerum excederet tricena-
 rium præstitum, discedere iubentibus. Nume-
 rate, inquit, secundò à me incipiētes. Quod vero
 mos esset gynæconomos inspicere conuiuia, in-
 uitatorumque numerum disquirere, si regis ser-
 uaretur præscriptio, Timocles in φιλοδικῶν
 ita scriptum reliquit; Reserate, ait, portas vt in
 luce simus conspicui: vt pertransiens, si volet, gy-
 næconomus numerum capiat conuiuarum le-
 cundum scilicet legem nouam quod fieri est soli-
 tum, statimque subdit: Philochorus in septimò
 Attidos. Gynæconomis cum Areopagitis congrega-
 tus hominum in singulis domibus obseruabant,
 atque in nuptijs & sacrificijs: quoniam illic so-
 lebant dapibus affatim vti. hæc Athenæus. In Of-
 ficijs Militaribus apud Athenienses ea discipli-
 na seruabatur, vt Polemarcho duo Hipparchi id
 est equitum magistri subessent, his etiam subie-
 ctus erat vniuersus ordo exercitus teste Aristote-
 le in Atheniensium Politia, licebatque iisdem a-
 nimaduertere in imperiam detrectantes Cura-
 bant hipparchi, ne quis ab ordine recedere in-
 dicta causa urgente sine illorum permissu pœ-
 na ca.

na capitis auderet, vt modum in victu & cultu seruaret & cætera, quæ militibus præscribi solent. Sobrietate, continentia, obedientia olim milites terrori erant omnibus, nunc veuus, ingluuius, ebrietas peruicacia, ordinis & ducis contemptus, furta, cædes, rapinæ, priorum ciuium & popularium nostros delicijs inuoluentes in contemptum vertunt, milites, cum poena ab ijs deposcitur, turbas excitant. Erant & Taxiarchi ordinum præfecti qui duces, centuriones, decuriones, leuiorisque armaturæ milites in ordinem cogere solebant. Erant Athenis & decem Philarchi, qui vt taxiarchi peditibus; sic illi equitibus imperabant. de his vide Postellum in libro de Magistratibus Atheniensium. capite vigesimo tertio, & Sigonium libro quarto, folio centesimo quadragesimo quarto de Reg. Athe. Plato existimauit summum remedium emendandarum legum & constituendæ disciplinæ, si videlicet omnes seculorum omnium aut saltem præstantissimarum Rerum publ. leges & disciplinæ in vnum conferrentur, ac vna virtute duce & arbitra per prudentes viros ex singulis sumeretur, quod ad mutuam omnium emendationem faceret, vnumque sic corpus morbo vacans componeretur.

Probabantur etiam Senatores diligenter, & eorum vita exquirebatur per iudicium, quod illi *δοκιμασία* appellabant. Solo legem tulit; quam commemorat aduersus Timarchum Alcines, qua cum alijs probris notatus,

tum

tū maximè impudicos esse in Senatu prohibuit. Quod si parum integra illi vita iudicari fuissent in eorum locum, qui sub sortitione lecti erant substituebantur: si probati erant solenne iurandum] quoddam iurare iuebatur, quod inuit Demosthenes in oratione contra Nearam.

Sigonius lib. 2. de Repu. Atheniensium fol. 41. a & b. In Concione quoque & populi conuentu prima sèper dicata concio fuit legibus veteribus recognoscendis, altera abrogandis & nouis in earum locum iubendis Nomothetas hic accipimus qui in continuè leges ad se per laras suo iudicio aut probarunt. aut repudiarunt. voluit enim, So-

*Sigonius l. 3.
fol. 77. 78.*

lon leges posse corrigi aut abrogari. Sigonius late lib. 2. de Repub. Atheniensium. fol. 55. 56. 57. Postellus. fol. 44. 41. Atq; etiā apud Athenienses publicorum criminum genera erant 39. priuatorum iudiciorum & criminum 30. de his Sigonius li. 3. de Repub. Atheniensi à folio 66. ad fol. 78. Poenae autem & correctiones seu castigationes criminum fuerunt sex, id est, multa pecuniaria, 2. exilium & bonorum publicatio. 3. infamia, id est spoliatio honorum cui non licebat Rempubl. attingere. 4. Carcer & vinculorum genera. 5. Pila, quando in aenea pila ad perpetuam memoriam, ut impios & ingratos adiecto proprio nomine causa sceleris descriperunt. 6. mors, & complectitur omnia genera necis, quocumque modo illata sen gladio, laqueo, tympano & veneno *τυμπανον* lignum erat, quo homines nocentes cedebantur. erat & illa formula iudicandi, cuius

Demo-

Demosthenes meminit, vt quibus criminibus nulla à legibus indicta esset æstimation, iudices æstimarent, quid reum pati aut pendere oporteret, quibus verbis omnia hæc dicta æstimationum genera comprehendunt. Magistratus antequam inirent magistratum omnes oportebat vitæ morumque suorum rationem in foro apud iudices reddere, quæ forma iudicij *δοκιμασία* vocabatur, & postquam magistratu abissent, rationem magistratus apud logistas referre, quæ dicebatur *ἐξιόν*. probat id ex Aschine Sigonius libr. 3. fol. 104. b. 105. quinetiam in prima couicione priuata magistratus omnes in disquisitionem vocarunt eosque, si parum probe se gererent, abrogarunt folio 105. Ex ordine equestri nemo equo mereri potuit, nisi qui antea fuisset excussus, an instructum ornatumque equum haberet, vsq; adeo vt infamia notaretur, qui ad equestrem militiam sine probatione accederet aut equam inter firmatos collocatus ascendere. libr. 4. fol. 140. Sigonius.

CAPVT III.

De Disciplina Africana & Carthagenensi, vnde illustratur Disciplina Ecclesiastica.

Plinius libro 33. Naturalis historię cap. 11. Pariter nata & luxuria & Carthago sublata ita congruentibus fatis, vt liberet amplecti vitia & liceret peccare & dignatione hinc alicui veterum C. Marius post victoriam Cymbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur, ille arator

De Disciplina laxa & seuera exemplum Mitronis & Demetrii proponitur apud Terentium in Adelphis.

Erant apud Carthagenenses præfetti seu magistri morum, vt apud Romanos, qui

tor Arxinas & manipularis Imperator. Plinius
 lib. 33. Naturalis historiae initio cap. 11. Carthago
 terrarum æmula ob luxuriam perijt. & libro 31.
 in eod. cap. 11. propter quinque pondo notacum
 à censoribus triumphalem senem fabulosum iã
 videtur. & linea 18. ibidem. Inuenimus Legatos
 Carthaginensium dixisse nullos hominum be-
 nignius inter se viuere, quam Romanos, eodem
 argento cœnotauisse ipsos apud omnes. mox eo-
 dem. cap. 11. libr. 33. de luxuria à fol. 601. libr. 1. &
 seq. Nec multò post argentei Deliacos imitati
 sunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile Sylla-
 num. Erubescant Annales, qui bellum ciuile il-
 lud talibus vitijs imputauere, nostra ætas for-
 tior fuit. Asia primum deuicta luxuriam misit
 in Italiam, eadem Asia domata, multò etiam gra-
 uius afflixit mores. tum cœpit Roma vel etiam
 erudita est, non solum admirari, sed etiam ama-
 re externam opulentiam immenso & Achaicæ
 victoriæ momento ad impellendos mores. & lib.
 33. cap. 12. seq. Heu mores, Fabricij nos pudet.
 Videret hæc Fabricius & stratas argento mulie-
 rum balineas, ita vt vestigio locus non sit cum
 viris balneatium: Fabricius inquam, qui bellico-
 sos Imperatores plus quam pateram & salinum
 ex argento habere verabat. Idem Plinius in Pro-
 æmio libri quadragesimi tertij Quam innocens,
 quam Beata, imò verò & delicata esset vita, si
 nihil aliud quam supra terras, concupisceret,
 breuiter que nisi quod secum est? Parum erat v-
 nam vitæ pestem inuenisse, nisi etiam in precio
 esset auri sanies. Quærebat argentum auaricia:
 boni

lib. 33. ca. 11.

lib. 33. ca. 11.

boni consuluit interim inuenisse minium tuben-
 tisque terræ excogitauit vsum. Heu prodigio-
 sa ingenia, quot modis auximus precia rerum?
 Accessit ars picturæ & aurum argentumque ce-
 lando carius fecimus. Didicit homo naturam
 prouocare. Auxere & artem vitiorum irrita-
 menta. In poculis libidines cœlare libuit, ac
 per obscœnitates bibere. Abiecta deinde sunt
 hæc, & sordere cœpere, & auri argenti que ni-
 mium fuit hoc argumentum opum, hæc vera lu-
 xuriæ gloria est existimata, habere quod possit
 statim perire totum. Nec hoc satis fuit, turba
 gemmarum potamus & smaragdis teximus cali-
 ces: ac temulentia causa tenere Indiam iuuat &
 aurum iam accessio est. idem Plinius libro trige-
 simo tertio, capite primo. Vtinam posset è vita
 in totum abdicari aurum, sacra fames vt cele-
 berrimi auctores dixere, proscissum cœuicijs ab
 optimis quibusque & ad perniciem vitæ reper-
 tum, quantum foeliciore æuo, cum res ipsæ inter
 se permutabantur, sicuti & Troianis, tempori-
 bus factitatum. Multa legum antiquarum o-
 lim pecore constabat. Longo certe tempore ne
 senatum quidem aureos habuisse, manifestum
 est, siquidem his tantum, qui legati ad exterarum,
 gentes ituri essent, anuli aurei publicè dabantur,
 credo quoniam ita exterorum honoratissimi ha-
 bebantur. Nec Iliacis temporibus vllos fuisse
 annulos video. Romæ quidem non fuit aurum
 nisi admodum exiguum longo tempore. fre-
 quentior vsus annulorum aureorum non ante
 Cœcium Flauium Annij filium deprehenditur,
 repe-

reperitur, in antiquissimis Annalibus annulos abiectos fuisse à Flauio Tribuno plebis. Annulos quoque depositos à nobilitate in annales relatum est. Inter Cepionem quoque & Drusum ex annulo in auctione vernali inimicitiae coepere, vnde origo socialis belli & exitia rerum. Multis modis hoc, vt cætera omnia, luxuria variauit, gemmas addendo exquisiti fulgoris, censuque opimo digitos onerando, mox & varias effigies coelando, vt alibi ars, alibi materia esset in precio. inde licentiae origo orta, vt seruitia ferrum auro cingant, alia per se mero auro decorant. Denique vt plurimum opum scelera annulis fiunt. Quae fuit illa priscorum vita, qualis innocentia, qualis disciplina, in qua nihil signabatur. At nunc cibi quoque ac potus annulo vindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones & in domo turba externa, ac feruorum quoque causa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos omnem victum in promiscuo habebant, nec vlla domi custodia à domesticis opus erat. Nunc rapiendae comparantur epulae, & pariter, qui rapiant eas & clauis quoque ipsas signasse non est satis, grauatissimo somno aut morientibus annuli detrahuntur, & maior vitae ratio circa hoc instrumentum esse coepit incertum, à quo tempore Annuli distinxerunt alterum ordinem à plebe, vt semel coeperat esse celebres sicuti tunica ab annulis senatum tantum. Plinius lib. 33. ca. 3. Sed in militia in tantum quoque adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis campis epistolae reperiantur frementes fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules

idem

idem tu Brute mulierum pedibus aurum gestari
 tacuisti, cuius sceleris nos coarguimus illum pri-
 mum, qui auro dignitatem per annulos fecit, ho-
 nestius viri aurum pœdagogijs damus. Solent
 Claudij tempore liberti imaginem Principis in
 annulo ex auro gerere, magna criminum occa-
 sione, quæ omnia salutatis exortus Vesparsiani
 Principis aboleuit æqualiter, publicando prin-
 cipem Proximum scelus fecit, qui primus ex au-
 ro denarium signauit. Populus Romanus ne ar-
 gento quidem signato ante Pyrrhum regem de-
 uictum vsus est. A nummo prima est origo auari-
 tiæ excogitata, scœnore quæstiuosa segnitia. hæc
 paulatim exarsit rabie quadam, non iam auari-
 tia sed fames auri, parit habendi cupido homici-
 dia & multa mala. Pudet inuentem tantum no-
 mina ista, quæ subinde noua græco sermone ex-
 cogitantur, expresso argenteis vasis auro, aut in-
 cluso, quibus delicijs vœuentur tam aurea, quam
 aurata, cū sciamus, interdixisse castris suis Spar-
 tacum, ne quis aurum haberet aut argentum.
 Tantò plus animi fuit fugitiuis nostris. Messala
 Orator prodidit Antonium Triumuirum vsum
 aureis in omnibus obscœnis desiderijs, pudendo
 crimine etiam Cleopatrem, Summæ apud exteros
 licentiæ fuerat poculo aureo puluino subdito
 Philippum regem dormire solitum. Et nos ea fe-
 cimus, quæ posteri fabulosa arbitrentur. Laquea-
 ria, quæ nunc & in priuatis domibus auro tegun-
 tur, post Carthaginem euersam primò inaurata
 sunt in Capitolio Censura Mummij. Inde tran-
 siere in cameras, in parietes quoque, qui & iam
 ipsi

ipsi tanquam vasa inaurantur. Plinius lib. 37. cap. 3. vniones, quod capite circumferuntur, gemmæ digitis, in omnibus denique alijs vitijs ostentatio, aut vsus placet, in succinis deliciarum tantum conscientia. Domitius Nero in cæteris vitæ suæ portentis capillos quoque coniugis suæ Popæ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine succina appellando. Et quoniam nullis vitijs desunt preciosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos coepit expeti à matronis.

CAPVT VI.

Disciplina Philosophica Ciceroniana accommodata ad similitudinem Ecclesiasticæ reformationis.

COLlegi ex operibus Ciceronis varias sententias huc pertinentes, ac imprimis ex epistolis. epistola 4. Non prius desinit humanum genus in malis versari, quam aut homines rectè verèque philosophantes Rerumpub. gubernatione adepti fuerint, aut hi, qui gubernant, diuina quadam sorte philosophentur. Homo consulens ægroto, & circa victum intemperato, imprimis hoc suadere debet, vt modum viuendi mutet, & si ægroto in hoc obediat, tum alia illi iam ad medelam conferre.

Ex audacia mala omnibus omnia & radicitus hærent & pullulant, & in posterum producunt fructum ijs qui nascuntur, amarissimum. Audacia omnem Disciplinam perdit & peruertit.

Epistola 8. In Disciplina vt in seruitute & in libertate.

bertate, si modum obserues, bona est, si modum excedas mala. Lex Disciplinæ hominibus temperatis Deus quidam est.

Epistola 9. Per omne tempus sapientiam morum ad Philosophiam spectantiū imprimis exerceo. Vbi septimum annum expleuerit puer, adhibentur custodes, magistri, critici pro disciplina. Quis beatus esse posset vulgi viuens arbitrio? Populus ingratus, morosus, crudelis inuidus, immodestus, vt qui sit ex colluue turbæ & stultis insolentibus collectus.

In Locis vbi seruatur stricta Disciplina vestibula ferreis claustris atq; clauib. obfirmata sint.

Gravitas morborum facit, vt Disciplinæ medicina egeamus.

Grauius ægrotant ij, qui cum morbo leuati videntur, in eundem de integro incidunt.

Graues esse solent offensiones ex grauib. morbis, si qua culpa commissa est.

Respubl. duabus ancoris continetur præmijs & pœnis Disciplinæ. Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem quam quæ salutaria sunt.

Sit erranti medicina Confessio.

Ex lib. 1. epistolarum ad Atticum.

Alius frenis eger, alius calcaribus. Est ars difficilis rectè Rempub. & Disciplinam administrare. Maius imperium à minori rogari non est ius. Desperatis Hippocrates vetat adhibere medicinam.

Sui cuique mores fingunt fortunam in Academicis.

Sf 2

micis.

micis questionibus. Ex vna virtute vita omnis est apta.

Ex finibus bonorum & malorum Sapiencia ars viuendi putanda est, qua præceptrice in tranquillitate viui potest, omnium cupiditatum ardore restincto.

Animi conscientia impij excruciantur, tum etiam poeæ timore, qua aut afficiuntur, aut semper in metu sunt, ne aliquando afficiantur.

Moderator Cupiditatis pudor. Viuendi ars est prudentia Vitia sunt vitiorum contraria.

Ex Tusculanis questionibus.

Philosophia & Disciplina medentur animis. Ut ager quamlibet fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest: sic sine Disciplina animus. Qui tollunt Disciplinam omnes virtutis neruos elidunt. Virtutis Magistri Prælati Ferre dolorem, contemnere vulnus, consuetudo docet.

Nullum theatrum virtuti conscientia maius.

Animi medicina Canones Disciplina Nimiū refecari oportet Vitiorum expultrix, virtutis indagatrix Disciplina Magistra morum & Disciplina philosophia est.

De Natura Deorum. Lex est recti præceptio prauique depulsio.

Rectè factis præmia existant & peccatis supplicia.

Ne in regnis quidem reges omnia minima curant.

De Diuinatione. Iuuentus omnium opibus refrenanda & coercenda est. In rebus seueris non est iocandi locus. Ex libris de Legibus. Ex intima philo-

philosophia & Theologia morum haurienda Disciplina.

Canonicae leges iubent facienda & prohibent contraria.

Lex est recta ratio in iubendo & vetando.

Voluptas imitatrix boni omnium malorum est mater.

Vitiorum emendatrix lex est commendatrix virtutum.

Multos diuini supplicij metus à scelere reuocauit. Animi labes nec diuturnitate euanescit, nec manibus elui potest Magistratus lex est loquens, lex mutus magistratus.

Magistratibus opus est, sine quorum prudentia Ecclesiastica Disciplina non potest administrari.

Omni vitio carere canonice praelatus debet. Ut cupiditatibus Principum insici solet ciuitas. sic emendari continentia & corrigi.

Qualescunque Ecclesiae praelati erunt, talis & Ecclesia erit.

Vitiosi Praelati plus exemplo, quam peccato nocent. In suo vitio quisque plectatur, vis capite, auaritia mulcta, honoris cupiditas ignominia sanctiatur.

Ex lib. 1. Officiorum.

In officio excolendo sita est omnis honestas, in negligendo turpitudine. Praeceptis in omnes partes vsus vitae confirmari debet.

Est puniendi in iustitia tenendus modus.

Sine feueritate administrari Ecclesia non potest.

Prohibenda ira in puniendo. Suum quisque non sciat ingenium & acrem, se vitiorum & bonorum

*Cicero in
Consolatione
de morte
Tulliae filiae.*

*Verum illud
est nullam
animo maiorem
pestem
vnamissionem
posse obtingere,
qui se intentus*

est seque ad suorum iudicem præbeat. Ineuntis ætatis insci-
 resistendum tia senum constituenda & regenda prudentia est.
 parat omnia Prælatus gerit personam Ecclesiæ. Magis cerni-
 sustinet pon- mus in nobis, quam in alijs, si quid delinquitur.
 dera omnia

Ex lib. 2 Offi. iorum.

ma tormēta Malus custos diuturnitatis metus, contraque
 facile discu- benevolentia si delis est vel ad perpetuitatem. Vo-
 sit ac depel- luptates blandissimæ Domini sæpè maiores par-
 lit, ac remis- tes animæ à virtute detorquent. Qui adipisci ve-
 sione ener- ram gloriam volet iustitiæ fungatur officijs.
 uatus & ef- Auaritia teterrimum vitium in Rempubl. & Di-
 feminatus sciplinam administrantibus. Ex lib. 3. Officiorum
 ia deprimi- Pono personam amici cum induo iudicis. Nos
 tur, ut se ad veræ germanæque Disciplinæ solidam & expref-
 æquitate sam effigiem nullam tenemus, umbra & imagi-
 nequeat ex- nibus utimur, eas ipsas utinam sequeremur.
 tollere.

Ex Loelio seu de Amicitia.

Tristitia & in omni re nimia seueritas absit. Di-
 spares mores disparia studia requirunt. Moni-
 tio acerbitate, obiurgatio contumelia careat.

Ex Libello de Senectute.

Aptissima sunt arma senectutis artes exercita-
 tionesq; virtutum, quæ in omni ætate cultæ, cum
 multum diu vixeris, mirificos adferunt fructus.
 Senes adolescentes ad omne officij munus in-
 struant. Agro bene culto nihil potest esse, nec vsu
 vberius, nec specie ornatus. Ex Orationibus Ci-
 ceronis. Vita rustica diligentia, iustitiæ magistra
 est. Roma ob virtutem omnibus nationibus im-
 perat, & in ea virtus plurimum potest.
 Ecclesia seu Respubl. sine metu & seueritate ad-
 ministra;

ministrari non potest. Qui canones Disciplinae tollit, vincula reuellit, non modo iudiciorum, sed etiam utilitatis vitaeque communis. Ut vestigalia sic & Disciplina nerui artusque Reipublicae. Auctoritas in Disciplina multum valet. Pro Archia poeta Parricidarum efferatus furor alitur impunitate diuturna. Si leges & canones non valerent iudicia non essent, supplicium & poena peccati. Non cognoscere leges est furere. Maxima illecebra peccandi impunitatis spes. Omne malum nascens facile opprimitur, inueterantū fit plerumque robustius. Summi gubernatores in magnis tempestatibus à vectoribus admoneri solent. Omnia iura dissoluit qui Disciplinam tollit. Omnis portus poenitentiae mutatio consilij. Oratio moribus consonet. Non procacitate linguae vitae sordes eluuntur. In istum tanquam voraginem coenum omnium vitiorum excessit.

CAPVT VII.

De Disciplina Platonica ad Disciplinam Ecclesiasticam ex eius libris accommodata.

Marsilius Ficinus in epistola ante Platonis opera ex epistolis Ciceronis. Haec sunt apud Platonem scripta diuinitus. Quales in Republ. Principes sunt & Praelati, talia reliqua solere esse membra.

Ex Theage Platonis.

Filiorum plantatio patribus facillima existit, educatio autem & Disciplina difficillima & plena timoris. Non est diuinius quicquam, de quo

¶ 4

quis

quis deliberare queat, quam de disciplina & institutione sui atque suorum.

Ex Dialogo Menonis.

Virtus est, ut poeta inquit, gaudere honestis ac posse. Quid aliud est esse miserum, quam cupere mala in eaq; incurrere. Virtute boni sumus.

In Theogmide.

Si sana mens homini tradi posset, multam sanè magnamq; mercedem, qui id efficerent, reportarent. Docendo nunquam ex malo bonum hominem facies, sed disciplina opus est. Sola prudècia rectè agendi Dux Virtus utiq; nec natura nec natura nec doctrina nobis adest, verum diuina sorte absque mente in eum, qui illam sortitus fuerit, influet. Virtus diuina forte adest cuiq; adest.

Ex Alcibiade.

Non ad probatos te refers præceptores, cum ad vulgus te transfers. Non molliciei est indulgendum, in quo vnulquisq; est prudens, in eo bonus. Animæ cura habenda semper que ad ipsam respiciendum. Nemo foelix esse potest, nisi sapiens sit & bonus. Mali homines sunt miseri. Si rectè gubernanda est ciuitas vel Ecclesia, virtute imbuedi sunt ciues. Antequam virtus adsit conducit nõ solum puero, sed & viro regi à meliore potius quam regere. Scientia optimi utilis est scientia. Lex est vera ratio gubernandi, quæ ad optimum finem per commoda media, gubernata dirigit, transgredienti poenam, obedienti præmium statuens. *Ex Minoe vel de Lege.* Lex est institutio seu disciplina ciuitatis vel Ecclesiæ. In Euthyphrone de Sanctitate. Funiculus triplex *difficiliter*

rumpi.

rumpitur. Funiculus inquam ex pietate, sanctitate religioneque connexus. Pietas sanctitatem excitat. sanctitas pietatem confirmat & sancit. Sanctitas quoque religionem mouet, religio religat sanctitatem. Nos ipsos relegendo religantes Deo religiosi sumus. In primis iuuenum cura suscipienda est, vt quam optimi viri fiant, sicuti agricolam teneriorem plantulam primum curare decet. Non videtur mihi vbicunque timor est etiam pudor existere, sed vbicunque pudor, ibi & timor. In Philebo siue de summo bono. Lacedæmon bonis legibus instituta est. Non est mos patrius Lacedæmonijs mutare leges. Ex Lyside vel de Amicitia. Deus ducit semper similem ad similem & notum facit. Thextetus de Scientia. Quemadmodum sine retinaculo naues, sic Ecclesia & religio sine disciplina. Corporum habitus otio & torpore corrumpitur, exercitatione autem motuque conseruatur. Animæ quoque habitus Disciplina & meditatione, quæ motiones sunt, doctrinas consequitur, seruuatur atque perficitur. Bonum tam in anima, quàm in corpore motus est, quies contrarium, & quietes putrefaciunt & perdunt, motiones conseruât. Impossibile est mala penitus extirpari. Qui disciplinam & institutionem procurant, obstetricibus comparantur. Io vel de furore poetico. Summa præcipuaque purgatio est redargutio. Ciuilis vel de Regno. Veri regis scientia regia disciplina est. Quodammodo legis latio ad regiam dignitatem pertinet. Nulla vnquam multitudo potest ea doctrina præcellere, qua secundum mentem ciuitas regatur.

Recta ciuitatis administratio, vel penes vnum, vel penes paucissimos quærenda.

Non oportet quicquam legibus esse sapientius. Vis iudicum non est regia illa maiestas, sed legum custos regisque ministra.

Ex Charmide vel de Temperantia.

Pudor adolentes decet. Decet eum, qui res maximas gerit, habere quoque maximam prudentiam. In Clitiphone vel exhortatorio. Iniustitia turpis est res deoque aduersa.

In Gorgia vel de Rhetorica.

Libenter me redargui patior, si quid falsum ineptumve dicam libenter etiam redarguo, si quid ab alio minus verè dicatur. Bona patitur, quisquis iustè punitur. Qui luit poenas, a prauitate animæ liberatur.

Pessimè viuit, qui iniustus est, nec ab iniustitia foluitur.

Lex omnium regina est mortalium & immortalium.

Id imprimis curet vnusquisque, qua ratione hoc ipso tempore, quo vita fungitur, quam optimè viuat.

Sic Reipubl. ciuiumque molis cura est capienda, vt ciues ipsos bonos efficiamus. Figulariam, vt dici solet, in ipso vase disco.

Nullus bonus hominem accusat infontem. Arduum est ingentiq; laude dignum, vt quis in magna peccandi licentia constitutus, iustam transgat vitam. paucique tales reperiuntur, quia, vt ait, Terentius, Licentia omnes sumus deteriores. Hic optimus est viuendi modus, vt iustitiam cæteraque

que virtutes per totam vitam exerceamus.

Conuiuium Platonis vel de Amore.

Mihi quidem nihil est antiquius, quã vt optimus vir euadam. Infantium instar accepto incommodo sapio.

Ex Apologia.

Ex virtute omnia bona hominibus publicè & priuatim proueniunt. Ciuitati à Deo magistratus adhibentur. Phædro seu de Animi immortalitate. Deus postea curator est. Dij optimi omnium rerum gubernatores. In Menexeno vel Epitaphio Respublica siue Ecclesia hominum educatio vel Disciplina est.

Ex Repub. vel de Iusto Dialogo 2.

Iniustitia est maximum malorum omnium, quodcunque sustineat animus, iustitia verò maximum bonum.

Ex 3 Dialogo de Repub.

Violentia mollities, pigritia custodes minime decent. Ridiculum est custodem indigere custode. Qui singulis ætatibus pueritia, adolescentia, matura ætate semper probatus est, & immaculatus existit, custos & princeps ciuitatis constituendus est.

Ex 4. Dialogo.

Virtus sanitas est quædam & pulchritudo, & robustus animi vigor.

Contra prauitas, morbus, turpitudine, imbecillitas.

Exercitationes honestæ ad virtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitates deducunt.

Ex

Ex 5. Dialogo.

Aut philosophos regnare, aut reges philosophari oportet: si esse debet ciuitas foelix & disciplinata.

Ex 6. Dialogo.

Quicumque leges custodire possunt & ciuitatis officia, his gubernacula sunt Reipubl. committenda. Vbi dux, veritas & Disciplina est, ibi malorum chorus non subsequitur.

Animi præstantissimo ingenio præditi, si malè fuerint educati pessimi fiunt.

Custodes diligentissimi optimi debent esse philosophi. Boni idea est maxima disciplina. Perfecta nobis erit Respub. si Custos horum peritus eã regat.

Ex Dialogo 7.

In fauo fucus ortus examimis apum est morbus Volatiles fucos omnes sine aculeis Deus fecit. Vbi licentia, ibi quisque arbitratu suo vitam instituit.

Hac in ciuitate vt habet Prouerbiũ, catellæ perinde sunt vt heræ. Nimia libertas haud in aliud videtur, quam nimiam in seruitutem conuerti & priuatim & publicè.

Ex Dialogo 10 de Republ.

Paternum illud mandatum Humanum genus præcipit quam optimum pro viribus fieri. Conandum est pro viribus, educationis, studiorum, doctrinarum diligentia improbitatem reijcere, assequi probitatem. Morbi nisi periculosissimi sint, pharmacis irritandi non sunt. Pharmacum est solutina

lutiua medicina. Critias vel Atlanticus. Medicina nobis à Deo medicinarum omnium perfectissima saluberrimaque datur scientia Disciplina.

Debita eius, qui per ignoratiam negligentiamve errauit, poena est vt sciens & diligens efficiatur. Deus deorum Iuppiter regit omnia legibus.

Dialogus 1. de Legibus vel Legumlatione.

Prima & potissima victoria est seipsum vincere quam ocissimè, turpissimum autem & pessimum est, vt à seipso vincatur.

Leges virtutis gratia conditæ.

Disciplina vtique victoriam præstet, victoria nõnunquam negligentiam & ruditatem gignit.

Caput Disciplinae recta educatio. Nulla in re disciplina negligenda est. Boni sunt, qui sibi imperare possunt, mali, qui nequeunt.

Ex Dialogo 2 de Legibus.

Disciplina prima est per Musas & Apollinem. Quisquis Disciplina bene institutus est, optimè viuere potest. Disciplina recta potior lege sancita. Nemo id spontè agit, cui non plus lætitiæ quam doloris inest. Teneris adhuc & mollibus puerorum animis quasi quadam incantatione infino. Gubernatores atque iudices munus suum obituri à vino penitus prohibeantur & deliberaturi de rebus arduis.

Ex Dialogo 3.

Prima dignitatis ratio erit, vt genitores vbique natis imperent. 2. vt ignobilibus generosi. 3. vt iunioribus seniores. 4. vt Domini seruis. 5. vt potentiores dominantur, imbecilliores seruiant. Maxima verò dignitas sexto loco collocanda est, qua
igno-

ignorantes quidem sequi iubentur, prudentes autem ducere & dominari. Septimum principatum ad sortem referamus. Licentia impudentiam peperit.

Ex 4. Dialogo.

Non aliter vnquam facilius & citius, quam exemplo Principum leges in Ciuitate mutantur. Difficile est ciuitatem bonis fundare legibus. Lenium volatiliūque verborum grauisima imminet poena. Non magna est copia eorum, qui optimi, quam maximè & celerrimè conentur euadere. Hesiodum verò sapientem multi prædicant, cum dicat viam ad vitia planam esse, ac sine sudore peragi, cum sit breuissima. Ante virtutem verò Dij sudores posuere, ac via, quæ ad eam ducit longa, ardua & aspera primum, sed cum ad summa peruentum est quæ ardua via fuerat, facilem præstat callem. Maximam secundum iustitiam vltionem malè agendi nemo, vt vno verbo dicam, animaduertit.

Vltio passio iniustitiæ sequax est. Quicumque Deo ac legi non obediunt, puniantur.

Ex Dialogo 6.

Non pauciores quam 60. annos natus sit, qui secundum sacras leges res diuinas sit tractaturus. Est Censorum officium fori ordinem legibus statutum seruare.

Quando aduersus ciuitatem peccatur, omnibus iniuria infertur.

Difficulter domatur homo.

Castigandi cædendi que iure sunt serui, neque ita moneri.

monendi vt liberi, ne fiant meliores. Quies à laboribus originem trahit, atque è turpi otio & negligentia nasci labores solent.

Ex 7. Dialogo.

Recta educatio ac disciplina potest animum & corpus quam pulcherrima & optima reddere. Seruos castigare sine contumelia oportet, ne in iracundiam efferantur.

Mutatio omnibus in rebus præterquam malis est periculosissima, in temporibus omnibus, in ventis, in diæta corporum, in moribus animorum, in omnibus simpliciter præterquam in malis.

Omnes eas leges colunt & innouare formidant, in quibus educati sunt.

Qui legibus & canonibus libenter paruerint, laudandi.

Est puer omni bestia intractabilior.

Cum puer prudentiæ fontem nondum perfectum habeat, insidiosissimus, acerrimus & petulantissimus omnium bestiarum est; ideo multis frenis vincendus est.

Ex Dialogo 9.

Nullum supplicium lege factum ad malum tendit.

Aut melior, aut certè minus prauus, qui poenas dedit, fieri solet.

Peccatum nullum sit impunitum. Peccatum patris non luât filij. Mali omnes omninò non spòtè mali

mali sunt. Semper conandum, vt discordiæ nocu-
mentis suscitata, per leges in amicitiam redigan-
tur. Quos insanabiles esse Legislator senserit, vlti-
mo supplicio hos afficiet. Iustitia (cuius Disciplina
pars est) speculatrix omnium atque vindex.
Necesse est leges hominibus ponere vt iuxta le-
ges viuant. Nullus legislator fortuna potest im-
perare. Senior non paruulo interuallo iuniori-
bus præponendus est, & apud deos ac homines
qui feliciter victuri sunt. Cædi senem à iuniori
turpe est, & odio à dijs habetur.

Decet iuuenem verberatum à seniore, id patien-
ter ferre ob senectutis reuerentiam.

Quilibet seniore re & verbo colat.

Ex lib. 10. de Legibus.

Qui deos esse putat secundum leges, nec facit
vnquam sponte quicquam impium, nec loquitur.
Nauium gubernatori siue nauclero similis est
Prælati, qui disciplinam exercet Ecclesiasticam.
Nos Dei possessio sumus. Iniustitia & intempe-
rantia nos corrumpunt, & contraria nobis salu-
tem adferunt.

Ex 11. Dialogo.

Verberibus multis pulsor. Arduum est aduer-
sus duo contrariaque pugnare. Iuuenum mores
sæpe indies varieque mutantur. Poenis maligni
vexantur, non tam quia peccauerunt (nam quod
factum est, infectum fieri non potest) sed vt post-
hac ipsi peccatores, & puniri iniquitates videri
possunt, iniustitiam oderint, aut saltem minus in-
simili vitio peccent. vide supra ex Gellio senten-
tiam Phauorini de tribus finibus disciplinæ.

EX Dialogo 12. de LL.

Mali ignauique semper puniendi sunt, vt meliores fortioresq; euadant, plectendi, morte, vinculis, verberibus.

CAPVT VIII.

Disciplina Aristotelica, ex eius libris de Moribus & de Repub. ad Disciplinam & Politiam Ecclesiasticam accommodata.

HVC in primis pertinet cap. 9. seu vltimum lib. 10. Ethicorum, in quo docet non sufficere precepta de moribus, nisi bona Disciplina accedat, & in vsum ea transferantur: vt neglecta radice sterile scit planta: ita nulla adhibita educationis & disciplinæ cura Respub. diu florere non potest, & quod est Medicina in sinu, id est, morum scientia sine virtutis vsu, id est, Disciplina sine executione magistratus: ostendit ergo omnia Moralis philosophiæ documenta esse inutilia & superuacanea nisi accedat disciplina coactione legis & magistratus, & maior vis compellendi est in magistratu, quam in imperio paterno: debet ergo necessario disciplina & educatio legibus magistratus præscribi, qua in re laudat Lacedæmoniorum Rempub. quod in ea præcipuè ratio fuerit habitæ bonæ disciplinæ & educationis. Animus noster agri est instar, qui nisi excolatur disciplina fructum nullum profert, sed spinas sterilesque auenas. Flagellandi sunt prauis non secus atque asinis, nam quem oratio non corrigit, corrigit flagellum.

Tt

Iun.

Vide Piccolomini in vniuersa philosophia Morali, Graec. du 9. c. 52. lib. 13. a fine de vilitate correctionis, & gradu 10. c. 33. & Graec. du 9. c. 53. vbi 4. pænarum genera.

lum. Praui item doloribus ijs affiendi sunt, qui voluptatibus, quas amant aduersantur: quippe cum sint contraria contrariorum medicamenta, vt si quis contumeliam inferre gaudeat, non est aliter puniendus, quam vt contumelia vti prohibeatur: simili modo ebrietati deditus, à vino arcendus abstrahendusque est, & eo dolore castigandus. Conqueritur Eustratius in hunc locum Constantinopoli neglectam fuisse Disciplinam, vbi viuebat vnusquisque pro lubitu, nullam rationem aut legem sequebatur, non secus atque apud Homerum Cyclopes, quibus erat pro lege voluntas. De Cyclopius Homerus in Vlyssè incant:

Hi neque consilijs vllis neque iure reguntur,
Antra per & syluas, sed vitam in montibus altis.
Agrestem ducunt, & natis quisque suæque
Dat iura vxori, nec commoda mutua curat.

Solam Lacedæmoniorum Rempublicam laudat hic quoad leges, instituta & disciplinam, alias omnes egere correctione in Disciplina docet 2. libro Politicorum toto per 10. cap. Nec sufficit priuata Disciplina sed publica debet accedere. Cum tribus modis homines boni efficiantur, natura, doctrina, consuetudine seu Disciplina, tertium modum maximè probat Aristoteles: Incorrigibiles & insanabiles ciuitate dicit esse exterminandos. Rectè autem Petrus Victorius in Commentarijs in hoc caput ait Lacedæmonos amasse tenuem admodum victum, & in hoc superasse disciplinam omnium aliarum ciuitatum & apud

eos mensæ diuitum à dapibus escisque pauperum non discrepabant. Athenienses quoque habuisse optimam Disciplinam refert Petrus Victorius, perspiciatur & perlegatur totum caput nonum seu vltimum libri decimi Ethicorum. Libro 2. Ethicorum capite secundo, & capite primo acquiri consuetudine & exercitio Disciplinæ ipsam virtutem præclare & multis argumentis docet: præcipuum autem nostro proposito accommodatum argumentum est eiusmodi; generatio & corruptio cuiuslibet rei ex contrarijs fiunt.

At virtus ab excessu & defectu corrumpitur, ergo virtus ab eorundem contrario, quæ est exercitatio & consuetudo assiduæ disciplinæ generatur & conseruatur. Illustrat assumptionem similitudine bonorum corporis sanitatis & roboris, quæ excessu & defectu corrumpuntur, mediocri exercitio conseruantur: sic in omnibus virtutibus accidit.

Axioma est Aristotelis à similibus actionibus similes habitus gigni, & à dissimilibus actionibus dissimiles habitus generari, ergo actiones vitiorum corrumpunt actiones virtutum, in quibus consistit Disciplina: & contra actiones virtutum progenerant bonum habitum disciplinæ à simili ex actione, quæ eadem est genere, & boni & mali cytharistæ euadunt, si bene assuescant, boni, si male mali. & cap. 9. postremo libri 2. tres Canones siue Regulas proponit acquirendæ Disciplinæ virtutum longè pulcherrimas.

Tt 2

Prima

Prima, vt illud extremum fugiamus, quod medio est maximè contrarium. 2. vt nos ab illo vitio, ad quod maximè sumus procliuēs, abstrahamus, & contrariam virtutem sectemur. 3. vt voluptatem semper suspectam habeamus & fugiamus, quia nulla capitalior pestis, quam voluptas hominibus à natura data, ait Cicero in libello de Sen-

*libr. 5. Ethic.
cap. 5.*

ctute. Porrò cum Disciplina vt species seu pars ad Iustitiam tanquam ad genus seu totum referatur, ipsaque iustitia in vniuersalem & particularem distribuatur, & particularis alia sit geometrica seu distributiua, alia arithmetica seu commutatiua, correctiua & emendatiua, sanè Disciplina ad Iustitiam correctiuam & emendatiuam reuocatur: corrigit enim inæqualitatem præsertim Disciplina in contractibus inuoluntarijs, & ad æqualitatem reducit. nam per peccata læditur Ecclesia, quæ dum puniuntur & corriguntur per pœnam conuenientem, persona peccans cum Ecclesia seu prælato ad æqualitatem & concordiam

*libr. 5. Ethic.
cap. 7.*

reducitur. Iudicis corrigentis est inæqualitatem ad æqualitatem reuocare, Ecclesia enim & prælatus damnum accepit, cum patitur iniuriam à malè operante subdito, ille, qui malè vixit & damnum Ecclesiæ intulit, lucrum sensit, hæc iudex nempe prælatus per correctionem & debitam disciplinam compensare, & ad æqualitatem reducere debet: iudex enim ius animatum medium quoddam est, eius officium est inæqualitatem tollere, æqualitatem constituere. In Politicis seu de Republica toto ferè 2. libro corrigit & emendat malam veterum Rerumpublicarum

rum per decem capita aut duodecim iuxta aliam
 Distinctionem Disciplinam, ex quibus præcipua
 peccata Disciplinæ tantum percurremus breuif-
 simè. Plato in Custodum Disciplina luxuriat lib.
 2. cap. 6. & libr. 2. cap. 7. in Republ. Phaleæ ait vin-
 dici & correctori iniuriæ tanto maiora præmia
 esse danda, quantò iniuria maior fuit, probat ex-
 emplo vindicis tyrannorum & occisoris. docet
 in capite eodem duplicia esse remedia, quæ iniu-
 rijs ex cupiditate ortis medentur, nam alias au-
 ctoritas magistratus & legislatoris coercet iniu-
 rias imperando, vt qui rationi rectæ à philoso-
 phia ortæ parere nolunt honestatis amore & pœ-
 næ formidine parere cogantur: alias iniurias ex
 cupiditate ortas, coërcet philosophica ratio so-
 lius honestatis amore absque auctoritate per-
 suadentis, ostendit in eodem capite Aristoteles,
 quomodo effici possit vt ciues vel spontè vel in-
 iuti in officio & disciplina contineantur, videli-
 cet si legislator recta institutione ciuitatem ad
 virtutis exercitia sic confirmauerit, vt probi licet
 possent, nolent tamen quemque lædere solius
 virtutis amore, & si insuper Legislator potentia
 sit instructus improbos in officio continebit, vt
 vel non ausint metu supplicij, vel propter debili-
 tatem non possint lædere. lib. 2. cap. 8. Iudiciorum
 & suffragiorum genera discutiuntur, & legum
 seu Canonum disciplinæ mutationem periculo-
 sam esse latè demonstrat, & copiosè de mutandis
 vel non mutandis legibus disciplinæ differit. lib.
 2. cap. 10. Disciplinam mulierum in Republ. La-
 cædæmoniorum carpit nempe nimiam earum li-

bertatem quod molliter & intemperanter nimis Lycurgus eas viuere permiserit, quod repugnat scopo Lycurgi, mulieres enim dominabantur viris. & viri seruibant mulieribus, & sic ciues iusti effici non poterant, deinde nec sic Lycurgus fortes & bellicosos ciues in Republ. facere poterat: nam Laconicæ mulieres, quæ tempore pacis rebus secundis erant procacissimæ & audacissimæ, eadem rebus aduersis fuerunt mollissimæ. Nam oppugnantibus Thebanis Spartam, plus ferè negotij habuit rex Agesilaus in mulierum eiulatibus compescendis, ne suis ploratibus militum animos deijcerent, quam in reprimendis hostibus: reprehendit etiam Lacedemonios quod serui indulgentius habiti sint, nec vlla lege aut disciplina coerciti.

De licentia ista nimia mulierum lege etiam Plutarchum in Agide & Eumene Platonem Politicorum 5. ca. Iustinum libr. 3. ex Trogo Pompeio. Refert Petrus Victorius in hunc locum Euripidem quoque è persona Pelei mores institutaque Laconum quoad mulieres accusare, cum ille longa & accurata oratione malediceret Menelao: principium illius vituperationis est. Ne si velle quidem atque huic vni rei studeret posse virginem Lacænam continentem esse, & quæ sequuntur. Reprehendit etiam in Ephoris, quod eorum mores & Disciplina in ciuitate cum Lycurgi instituto pugnent. Lycurgus enim ad temperantiam ciues variè componere studuit. At vt erant Ephori in aliorum moribus censendis seueri, ita in
suis

suis dissolutissimi. nam ephori sine vlla lege viuunt, & cum ab ipsis reliqui ciues tam arcta frugalitatis compede sint astricti, vt exercere voluptatem non possint palam, ipsi clam voluptates lege vetitas sectentur. reprehendit etiam in Lycurgo quod voluerit senatores à nemine accusari vel corrigi posse.

Qui pœnam merentur non debent esse exempti ab omni supplicio & accusatione. Sed senatores pœnam interdum merentur, quia peccant in accipiendis muneribus per auaritiam, & in largiendo per prodigalitem, ergo & cæt. carpit quoque nimis amplam potestatem Ephoris id est, plebeis datam fuisse, nempe vt corrigerent etiam ipsos reges: reprehendit etiam quod sumptus publicorum conuiuiorum nimis fuerint graues imò intolerabiles: reprehendit quoque quod ista Respublica ad vnam tantum virtutem nempe bellicam fuerit directa.

At Disciplina & institutio perfecta Ciuitatis ad omne genus virtutis tendit tum in pace, tum in bello. Capite decimo, in Republica Creten- sium reprehendit Aristoteles argumentum, quod adferebatur pro defensione magistratus Cosmorum, nempe quod nimis essent potestatis Cosmi in animaduersione & correctione: ostendit enim hanc correctionem alienam esse medelam à Republica rectè instituta, & potius Dinastiæ inter Oligarchicas extremæ conuenire; cum hæc correctio seu Discipl. ex hominum volûtate dependeat: præterea correctio ex lege debet dependere

regula multò certiore, quam sit voluntas hominum varijs mutationibus obnoxia: hanc correctionem Cosmorum periculosam esse medelam quæ funditus euertere Rempubl. queat, si consui, nec rationes reddere, nec magistratum deponere velint, ostendit, quia sic Respub. corrumpetur & periclitabitur in futurum, quia poterant per seditionem tyrannidem inuadere cap. vltimo libr. 2. tertiam legem Philolai laudat, quod præfectura conuiuiorum sobrijs tantum sit committenda, Draconem non laudat, qui leges non atramento, sed sanguine scripsit & minimis etiam delictis constituit poenam capitalem. Pittacus Mitilneus poenam dupli statuit in ebriosos. libr. 3. cap. 11. ostendit Disciplinam & gubernationem Reipubl. non ex cuiuslibet ingenio & hominum arbitrio, sed secundum legum & canonum præscriptum administrandam esse, & disputat in eodem capite in vtranque partem pulcherrimam quæstionem. An populus censuram & correctionem magistratum habere, & ab iisdem rationes reposcere debeat, & tandem distinctione soluit: libr. 4. cap. 14. Pædonomum, id est, puerorum & mulierum præfectum ad Aristocratiam refert, non ad Democratiam, nec ad Oligarchiã, quia Oligarchorum vxores luxuria diffluunt, decernit ibidem magistratum certum esse cõstituendum, qui modestiæ in vita degenda seruandæ potestatem & auctoritatem habeat. possumus autem ex Aristotele Magistratus & prælatos sic diuidere vt alij curaciones suscipiant ciuiles, alij æconomicas, alij eas, quæ in ministerio consistunt, ciuiles curaciones

nes vel generales sunt vel particulares, sic & Ecclesiastica vel generales vel particulaees, generales totius Ecclesiæ, quibus præest Pontifex, particulares, quibus singuli distributi prælati quoad hanc vel illam partem Disciplinæ, unde videmus Disciplinæ seu gubernationis procurationem aliam generalem esse, aliam particularem. lib. 4. ca. 16. ultimo inter octo iudiciorum genera, facit secundum quod ad delicta publica, eaquæ in personas publicas iniuste commissa sunt punienda refertur, quartum statuit in quo iudicatur de controuersijs magistratum & priuatorum, cum ambigunt de multarum irrogationibus. quintum, in quo agitur de cædibus & maleficijs corrigendis, quæ vel sponte & consultè commissa sunt, vel inconsulto atque inuitè. Quæ in 5. lib. Politicorum Aristotelis ad Disciplinam pertinentia exstant retuli lib. 2. ca. 1. quomodo per Disciplinam bonam Respub. efflorescât, per malam peteant, ibi vide breuiter notata materiæ conuenientia loca annotata & ascripta lib. 6. Polit. ca. 4. in descriptione primæ formæ democratiæ. Pendere ait, ex aliorum iudicio atque auctoritate, & quicquid velit quis non licere facere, inutile est. Nam agendi quidlibet licentia ac potestas, id quod in vnoquoque homine mali inest, vitare non potest. & in eodem capite. Commenta tyrannica & popularia sunt, seruorum licentia nullo magistratu constituto, qui eos coerceat, & licentia mulierum ac puerorum & sinere vnumquemque viuere, vt velit. Multi enim erunt, qui tali Reipub. opitulentur. Iucundius est enim mul-

titudini intemperanter viuere & inordinatè, quã
 temperanter & modestè viuere. lib 6. Polit. ca. 8.
 ponitur diuisio magistratum. initio inquit, Vt
 sine magistratibus necessarijs ciuitas cõstare ne-
 quit: ita sine ijs, qui ad recti ordinis constitutio-
 nem (quam eutaxian appellant græci) & mode-
 stiam institutionemque & disciplinam ciuium
 pertinent, vrbs præclarè habitari non potest. Ma-
 xime omnium necessarius est magistratus & dif-
 ficillimus, cuius est poenas à damnatis expetere
 & multas à multatis exigere ac efflagitare, &
 corpora eorum in vincula ac carcerem conijce-
 re, acerrimisque custodijs asseruare. Difficilis
 tem est, quia admodum odiosus est & inuisus, l-
 raque vbi magnos quæstus ex hoc magistratu fa-
 cere non est, neque eum capere animum induere
 queunt, neque cum cõperunt, administrare ex
 legis præscripto volunt: veruntamen necessarius
 est præstat hunc magistratum non esse vnum &
 multas nonnullas à magistratibus oportet exi-
 gi, cum alias ab alijs, tum eas, quas noui magi-
 stratus irrogarunt, à nouis & eas, quæ à veteri-
 bus sunt irrogatæ, cum alius condemnarit, a-
 lium esse qui exigat. Quanto enim minore in
 odio fuerint ij, qui exigunt, tanto facilius acci-
 tius exactiones suam finem habebunt: eosdem i-
 gitur esse, qui damnarint, & qui multas exigunt,
 odium duplex habet. eosdem verò de rebus o-
 mnibus statuere, reddit omnibus inuisos. Mul-
 tis autem in locis distinctus est magistratus,
 carceri custodiæque rerum præfectus ab eo, qui
 multas flagitat. euenit autem vt viri boni hunc
 magi-

magistratum maximè fugiant: at improbis hanc
 permittere potestatem non est tutum, ipsi enim
 egent potius custodia, quam ut alios custodire
 possint: vicissim hic magistratus & alternatim
 non perpetuò gerendus est: hi igitur magistratus
 ut maximè necessarij omnium primò statuendi
 sunt.

Præterea necesse est esse vnum magistra-
 tum, qui rationes ab alijs repetat, & iudicio
 rationum referendarù subiectos corrigat & ca-
 stiget & nihil aliud tractet. Appellant porrò a-
 lij hos correctores seu Censores, alij ratiocina-
 tores, alij anquisitores seu probatores morum, a-
 lij probatores seu cognitores. Legum Custodes
 ad Aristocratiam pertinent, mulierum & libero-
 rum Disciplina similiter. Libro septimo Politi-
 corum capite octauo, sex opera recenset, sine
 quibus non potest constare ciuitas, inter quæ est
 iudicatio duplex, altera, qua iudices & tribuna-
 lia finguntur, altera qua senatores & consulto-
 res. libro septimo, capite decimo tertio. Tribus
 modis homines efficiuntur probi natura, educa-
 tione & disciplina morum & ratione. libr. 7. ca-
 pite decimo quarto. Omnis educatio, Discipli-
 na & institutio est referenda ad virtutes potius
 contemplantes, quam agentes. li. 7. c. 15. Præcipua
 cura legislatoris esse debet, ut futuri ciues pro-
 bis moribus ritè instituantur. l. 7. c. 17. Pædono-
 mini, quibus disciplina puerorum commendata
 curam gerent, ne turpes fabulas aut sermones
 pueri audiant, & officium pædonomorum est re-
 liquam

Inquam horum viuendi rationem non negligere,
 rum prouidere, vt seruorum consuetudinem fu-
 giant. hæc ætas vsque ad septennium alenda est
 domi, proh bendi sunt, ne quid illiberale audiât
 vel videant, & sermonis turpitudinē debet legis-
 lator è ciuitate pellere, ne turpiter loquendo effi-
 ciatur, vt proxima his faciant. Poena delictorū
 puerilium, si quis agere vel dicere vetitum quip-
 piam visus fuerit si liber sit, nondum tamen ad
 comessationes admissus, hunc oportet castigari
 & verberibus puniri, sin ætate hac maior, igno-
 minijs illiberalibus, propter ea quod seruiliter
 viuat, notari. Libri 8. c. 1. duabus rationibus pro-
 bat Disciplinam & educationem liberorum Le-
 gumlatori esse suscipiendam, quarum prima est,
 quod ea ommissa sequatur euersio Reipubl. & sa-
 lus Reipubl. pendeat ex liberorum recta educa-
 tione ac disciplina. Probat autem trius rationi-
 bus communem & publicam nos priuam de-
 bere esse Disciplinam quia adolescentum vnus
 est finis optima scilicet Reipu. gubernatio 2. quia
 cura & institutio partis debet fieri respectu to-
 tius & administratio partium singularum debet
 referri ad totius administrationē. At ciuis quis-
 que est pars ciuitatis. proinde communis erit &
 non priuata Disciplina omuium 3. probat ab exē-
 plo Lacedæmoniorum, quorum publica fuit in-
 stitutio & Disciplina.

Externa Disciplina est pædagogia in Christum
 ca. 7. lib. 3. Calvinianæ Theologiæ fol. 56. De salu-
 te gentilium. Eadem partis & totius ratio ait A-
 ristoteles 1. 7. Politicorum cap. 1. ergo Disciplina
 Poli.

Politica, Ethica, Oeconomica magnam inter se habent affinitatem & similitudinem. Quæ sint ista, quæ recta institutione corrigantur docet Franciscus Piccolominæus in Vniuersa Philosophia Morali Gradum. 10. ca. 33. De pœnarum 4. generibus Gradu 9. c. 53. ibidem. Vniuersa ferè philosophia moralis ad Disciplinam pertinet, quia correctio affectuum & moderatio perturbationum est.

CAPVT IX.

Disciplina Poëtica nostro instituto hoc est Disciplina Ecclesiastica coaptata.

Subiiciam *γυμνάσια* & sententias aureas poëtarum morales, quæ aptissimæ erunt grauissimo nostro proposito argumento, quarum accommodatio erit facilis cuique prompta & expedita. Seneca in Agamem: Quem pœnitet peccasse pene est innocens. Nam sera nunquam est via ad bonos mores. Satius est recurrere, quam viticurras male. apud Lucianum in Asino Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna. Horatius 2. epistola 2. Qui simul aspexit quantum, dimissa petitis, Præsent, maturè redeat repetarque relicta. Horatius lib. 1. epistola 8. Dum licet & modici tangunt præcordia motus, Si piget, in primo limine siste pedem. Ouidius lib. 1. de Remedio Amoris.

Nate caue dum resq; finit tua corrige vota. Ouidius lib. 1. Metamorphoseos.

Omnes in admonendo sapimus, sed cum ipsi
mee

met aberramus haud aduertimus. Euripidis apud Stobæum Sermone 22. Facile omnes cum ualemus, recta consilia ægrotis damus. Tu si hic fis aliter sentias. Terentius in Andria. Medicosequidem scio de abstinentia apud ægrotos quam optime omnes differere. Si quid autem ipsis acciderit, ea tunc facere omnia, quæ alijs prohibebant, non eiusdem est scilicet dolere & ratiocinari. Philemonis in Siculo apud Stobæum sermone 113. Difficile est exequi hortari facile. Stobæus. Ego illum, qui iniustitia infamis ad aram asidet, lege neglecta, adducerem ad poenam dandum, nihil metuens deos. Nam virum malum semper malè affici conuenit. Euripides in Heracl. Est honesta turpitudine pro bona causa mori. gloriosa est infamia vitam impendere iustitiæ. Publius. Iudicare uelis iusti respectu & non uilis. Stobæus Sermone 9. Nefas est occultare virum impium ne puniatur, sed virum maleficum necessario auersari oportet. Sæpe cum malis moriuntur, qui cum ipsis degunt. Phocylides. Adsit

Regula peccatis quæ poenas irroget æquas
 Ne scutica dignum horribili insectere flagello.
 Horatius libr. 1. Saty. 3. Bono iustitiæ proxima est
 seueritas. Publius. Oportet ad amissim & secundum rectam rationem causas iudicare. Theognis. Ne sectare malignitatem, sed iure absterge iniuriam. Phocylides.

Scelerum si bene poenitet. Eradenda Cupidinis,
 Prauæ sunt elementa & teneræ nimis, Mentis asperioribus studijs. Horat. l. 3. Ode 24.

Qui

Qui ferere ingenuum volet agrum, Liberat
 prius arua fruticibus, Falce rubos silicemque re-
 secat, Vt noua fruge grauis Ceres eat, Dulcior
 est apium mage labori, Si malus ora prius sapor
 edat, Gratius astra nitent, vbi Notus, Definit im-
 briferos dare sonos, Lucifer vt tenebras pepule-
 rit, Pulchra dies roseosagitequos. Tu quoque
 falsa prius tuens bona, Incipe collo iuga retra-
 here, Vera dehinc animum subierint. Boetius li.
 2. Metro. 1.

Qui non verat peccare, cum possit, iubet. Se-
 neca in Troade. Bonum praeceptorem dixeris,
 quisquis bene sapere stultos valeat cogere. Hip-
 polytus ad Theseum apud Euripidem in Hippo-
 lyro.

Procreare & educare facilius hominem, quam
 mentem bonam inferere (nemo hoc adhuc per-
 pendit) nimirum sapientem facere ex insipien-
 te, & ex malo bonum. Si verò Asclepiadi hoc
 dedisset Deus & sanare maliciam & peruerfas
 mentes virorum, multam mercedem & magnam
 tulisset. Si procreari posset & inseri in homi-
 ne mens, nunquam ex patre bono esset malus fi-
 lius, sed pareret sermonibus illius prudentibus.
 Nunc verò licet docens nunquam facies ex ma-
 lo bonum. Theognis.

Lex siue Canon rex est mortalium & immor-
 talium. Pindari apud Clementem libr. 2. Stro-
 matum & Plutarchum in lib. In Principe requiri
 doctrinā, & in vita Demetrii. Res valida lex est.
 Menander. Orator improbus lues est legibus.

idem

idem. Foeliciter sapit, qui alieno periculo sapit.
 Plautus. Ex alijs periculum facito, tibi quod ex
 vssisset. Terent. in Adelpis. Per varios vsus artē
 experiētia fecit. Exēplo monstrante viam. Mani-
 lius l. 1. Præmissa futuris dant exēpla fidem. Clau-
 dianus in 4. Honorij Consul. Bonum est fugienda
 aspicere alieno in malo. Publius. Ex vitio alie-
 rius sapiens emendat suum. Publius. Foelix qui-
 cunque dolore Alterius disces posse carere tuo.
 Tibullius li. 3. elegia 7. Auidos vicinum funus vt
 ægros Examinat, mortisq̃ue metu sibi parcere co-
 git. Sic teneros animos aliena opprobria sape,
 Absterrent vitijs. Horat. l. 1. saty. 4. Multorum dō
 sces exemplo, quæ facta sequaris. Quæ fugias. Vi-
 ta est nobis aliena magistra Cato. lib. 3. Corrum-
 punt vitiorum exempla domestica, magnis cum
 subeant animos auctoribus. Sed reliquos fugiēda
 patrū vestigia ducunt. Et monstrata diu veteris
 trahit orbita culpæ Iuuenalis Satyra 14.

Os tenerum pueri balbumque poëta figurat:
 Torquet ab obsecenis iam nunc sermonibus au-
 rem. Mox etiam pectus præceptis format amicis.
 Asperitatis & inuidiæ corrector & iræ Recte fa-
 cta refert, orientia tempora notis Instruit exem-
 plis, &c. Horatius lib. 2. Carminum epistola 1.
 Confule queis ætas longa magistra fuit: Ouidius
 epistola 3. Ultra Sauromatas fugere hinc libet &
 glaciale, Oceanum quoties aliquid de moribus
 audent. Qui Curias simulant & Bacchanalia vi-
 uunt. Iuuenalis Satyra 1.

Ouidius l. 6. Sic agitur censura & sic exempla parantur. Cum
Fasterum. iudex alios, quod monet, ipse facit. Scilicet in
 vulgus

vulgus manant exempla regentum. Vtq; ducum
lituos, sic mores castra sequuntur Claudianus 1.
Stilicōne. Nouarum ædium esse arbitror simi-
lem ego hominem quando hic natus est. Plautus
in Mostellaria. Actus 1. scena 2. declarat ibi pro-
positam similitudinem. Vt enim domus cum in
potestate fabri est, pulchrè ædificatur, ornatur,
expolitur, si immigrat possessor iners, sensim im-
bre & tempestate corrumpitur, ita iuuenes sub
Disciplina & præceptoribus quantūuis sint præ-
cij, sui iuris facti, nisi ingenio sint bono, pereunt.
Syncerum est nisi vas quodcunque infundis, acce-
scit. Horatius lib. 1. epistola 2. Nunc adhibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer,
Quo semel est imbuta recēs, seruabit odorem, Te-
sta diu. Horat. lib. 1. epist. 2.

Nemo adeo ferus est vt non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem accommodet aurem
Horatius lib. 1. epist. 2.

Seges illa magnum foenus agricolæ dabit

Quæcunque tenera loetis luxuriat satis

Arborque celso vertice euincit nemus

Quam non maligna cœdit aut resecat manus

Ingenia melius recta se in laudes ferunt.

Si nobilem animum vegeta libertas alit.

Nutrix apud Senecam in Hippolyto.

Male coactus, qui officium suum facit

Dum id rescitum iri credit tãtis per cauet. Si spe-

rat fore clam, rursus ad ingenium redit. Quem

beneficio adiuugas, ille ex animo facit, Studet par

referre præsens absensq; idem erit. Terentius in

Adel. Actus 1. scena 1. Hoc patrium est consuesce-

Vu

re fi-

re filium. Sua sponte recte facere, quam alieno metu. hoc pater ac Dominus interest. hoc qui nequit, fateatur se nescire imperare liberis Terent. in Adelphis.

Paupertas morum magistra est. Antiphontis Sermone 39. Stobæus.

Viuite contenti casulis & collibus istis

O pueri, curuo panem quæramus aratro

Qui satis est mensis.

Ad scelus atque nefas quodcumq; est purpura ducit. Iuuenalis: Institutio ac Disciplina cicurat omnes, Menander. Doctrina vim promouet inuicem Rectique cultus pectora roborant. Vt cunque defecere mores, Dedecorant bene nata culpa. Horatius lib. 4. Ode 4.

Corrigere est res tanto magis ardua, quanto Magnus Aristarcho maior Homerus erat: Quidius l. 3. de Ponto.

O quisquis volet impias Cœdes, aut rabiem tollere ciuicam, Si quærat pater vibium Subscribit statuis, indomitam audeat Refrenare licentiam. Horatius Oda 24. li. 3. Carminum. Nam deteriores omnes sumus licentia, Quodcumque incidere rectum in mentem volet. Neq; id putabit prauum an retusit quod petet, Tu rem perire & illum non poteris pati Dare denegaris, ibit ad illum ilico.

Quem maximè apud te valere sentiet, Abiturum abs te ilico minabitur: Terentius in Heautontimorumenon Verum nimia illa licentia Profecto euadet in magnum aliquod malum, Idem in Adelphis. Nemo satis credit. tantum delinquere, quantum Permittas, adeo indulgent sibi latiusi.

psi lu.

psi Iuuenalis Satyra 14. Procliuior vsus. In peiora datur suadetque licentia luxum, Illecebrisque effrena fauet tunc viuere caste. Asperius cum prompta Venus tum durius iræ Consulimus, cum poena patet. Claudianus de 4. Honorij Consulatu Danda est hellebori multò pars maxima auaris.

Horatius libr. 2. Satyra 3. Leniter ex merito quicquid paritate fereudum est. Quæ venit indigne poena dolenda venit. Ouidius epistola 5. Leniter qui scœuiunt sapiunt magis Plautus in Bacchidibus, Qui alterum inculcat probri seipsum intueri decet. Plautus in Truculento, In commune iubet si quid censetque tenendum, Primus iussa subit, tunc obseruantior æquifit populus, nec ferre vetat cum viderit ipsum Auctorem parere sibi. Claudianus de 4. Honorij Consulatu, & idem infra Nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent quam vita regentis. Si quis Opprobrijs dignum latrauerit integer ipse. Soluetur risu tabulæ, tum missus abibis. Horatius libr. 2. Satyra 1.

Loripedem rectus derideat, æthiopem albus
 Quis tulerit Gracchos de seditione querentes
 Quis cœlum terræ non misceat & mare cœlo
 Si fur displiceat Verri, homicida Miloni
 Clodius accuset moechos Catilina Cethegum
 In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?

Iuuenalis Satyra 2.

Ouidius ait agris neglectis spinas & tribulos in-
 nasci, sic etiam ni adhibeantur in Ecclesia austeri
 vindices morum pessimorum omnia germina vi-
 tiorum pullulabunt.

CAPVT X.

*Disciplina historica Ecclesiastica Disciplina confor-
mata atque adaptata longe aliter ac est
traditum l. 3. c. 2.*

ZENO Criticus Dionysio euidā dicenti. Cur me
vnum omnium non corrigis? Non enim, in-
quit, tibi credo; subindicans non esse sibi spem, il-
lum, si corripetur, fore meliorem, Laertius li.
7. ca. 1. Diogenes Cynicus dicere solebat, non tan-
tum fidis amicis, sed acribus etiam inimicis opus
esse, eò quod illi non admoneant, hi vero nostros
errores vitæque nostræ flagitia reprehendant at-
que castigent. Laertius lib. 6.

Zeno Criticus celebratissimam Hesiodi senten-
tiam invertere solebat. Ille quippe cum primas
tribuatur ei, qui per se sapiat, secundas, qui recte
momenti obtemperet, zeno è contrario pronun-
ciabat. Optimus ille quidem, qui paret recta mo-
menti Laertius lib. 7. cap. 1. Apud Lacedemonios
si puer à præceptore vel alio castigatus ob com-
missum delictum, querelam ad patrem detulisset,
turpe erat patri, si hoc audito, non iterum fi-
lium emendasset. Plutarchus in Apophthegmatis
Laconum Demonax frequenter dicere solitus est
vicia medicorum exemplo esse corrigenda, qui
non indignantur egrotis sed medentur morbo. Er-
asmus lib. 8. Apophthegmatum. Apud Lacedæ-
monios si quis in peccato deprehensus fuisset, is
coquebatur aram quandam, quæ erat in vire cir-
cumire, ac vituperationem interim in ipsum co-
positam canere: quod nihil aliud erat quam sei-
psum

psum sua voce obiurgare Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honesta, quam virgis aut flagris, quod seruile est Plutarchus in Laconicis. Diogenes improbum quendam cum castigasset, interrogatus à quodā quid faceret? Aethiopem, inquit, abstergo, vt difficulter candidum reddam. Antonius in Melissa parte 2. sermone 32. Socrates optimè dicebat gubernari ciuitates, cum iniusti dant poenas. Ex Platone libr. 2. de Republica Brusonius libr. 3. cap. 8. Solon Salaminus interrogatus. Quid magis ad salutem Reip. prodesset, respondit, si boni præmijs inuitentur, mali autem poenis coerceantur. Cicero ad Brutum has duas vocabat ille ancoras Reipublicæ. Idem interrogatus quam ratione nullum scelus in vrbe patiretur, dixit. Si tam indignaretur illi, quibus non est facta iniuria, quam quibus facta est. Sensit autem vir prudentissimus, tum demum saluam fore Rempub. quum, qui boni viri sunt, malos poenis coercent ne infantes afficiant contumelia. Stobæus Sermone 41. Theophrastus interrogatus quidnam vitam humanam conseruaret? respondit, Beneficentia, honor & poena Stobæus Sermone 41. Lycurgus Lacedæmoniorum legislator dicere solitus est, duabus potissimum rebus contineri Rempub. Præmio scilicet & poena Cicero in epistola ad Brutum & Erasmus li. 1. Apophtegmatum Lyfander Lacedæmoniorum cum interrogaretur, quam Rempu. maximè probaret, Eam, ait, in qua fortibus viris ac malis congrua vtrisque redduntur. Plutarchus in Laconicis Cato senior dicere solebat, se omnibus peccatis

ribus ignoscere, præterquam sibi ipsi, Multum dissimilis illi Motuio, qui carpens alios sibi omnia condonabat. Plutarchus in Romanis Apophthegmatibus. Idem Cato frequenter dicere solebat, se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, quam pro perpetrato maleficio non dare poenam. Plutar. in Romanorum Apophthegmatibus.

Idem Cato dicere solebat, Iniuriam, etiam si facienti nihil adferat periculi, vniuersis tamen esse periculosam, apud Plutar. in Roma. Apophthegmatibus.

Cato intelligens quendam animum ab amico reprehensore alienasse: Noli, inquit, amico indignari, apem enim propter aculeum non odisti, sed foues & nutris propter fructum. Cur igitur amici obiurgationem adeo fers iniquè, quem propter beneuolentiam plurimum amare debes. Maximus Sermone 6. Fronto Consul sub Nerua Imperatore & palam dicere solitus est, Male eum imperare, sub quo nemini quicquam sit concessum: sed longe peius, sub quo maxima licentia sit quibuslibet. Inhumanitatis enim est, si princeps indulgeat nihil amicis; sed perniciosissimum est illis licere quicquid libet Dion Cassius in vita Neruæ Imperatoris Lacon quidam, cum venisset Athenas vidissetque illic præcones, qui obsonia, publicanos, lenones promitterent, aliaque parum honestas functiones profiterentur, vbi in patriam reuersus est ciuibus percontantibus, quomodo se res haberent Athenis? Omnia, inquit, honesta, per ironiam innuens Athenis

thenis omnia haberi honesta, turpe nihil. Plutarchus in Laconicis Apophtegmatib. Agesilaus notans præposteram licentiam eorum, qui Asiam incolebant, de eius gentis corruptis moribus, dicere solebat.

Inter illos, qui essent improbi, eos esse liberos, contra qui probi, eos esse seruos, quod ibi vitijs licerent omnia, virtus odio haberetur. idem Plutarchus in Laconum Apophtegmatibus Cato senior studiosè magistratum semper admonere solitus est, vt delinquentes in Rempubl. grauius castigarent. Sentiens nihil perniciosius esse in Republ. quam Licentiam, quam adeo non ferendam in ciuitate putauit, vt iudicaret magistratum lapidandum, qui coercere posset, non tamen faceret Plutarchus in Romanis Apophtegmatibus M. Antonius Verus Romanorum Imperator dicebat difficile esse, in maxima licentia sibi moderari, & cupiditatibus quasi frenos imponere. Herodianus libr. 1.

Solon leges araneorum similes esse aiebat. Diogenes Laertius libro primo, capite tertio, alij idem dictum tribuunt Anacharsidi. sic leges res humiles ac tenues constringunt, à potentibus impunè violantur. Valerius libro septimo, cap. secundo.

*Plutarch. in Solone.
Stobæus Ser.
431 Seleuco
Locrensiū
legislatorū
tribuit.*

Pausanias Philonactis filius cuidam interroganti, cur ex priscis legibus nullam mouere Spartatis liceret. Quia leges, inquit, hominum non homines legum dominos esse oportet. Brusonius lib. 3. c. 34. Cato senior sæpenumero magistratum

Vu 4 admo

admonere solebat, ut sumerent poenas de his, qui in leges aliquid peccarent, Plutarchus in Romanorum magistratibus. Bias eam optimam Remp. esse affirmabat, in qua legem omnes perinde ac tyrannidem metuant. Stobæus sermone 41. Pittacus laudabat eam Rempubl. in qua malis non daretur gubernandi facultas. ibid. Solon eam Rempubl. in primis probabat, in qua viri boni honoribus afficerentur, mali poenis vexarentur. idem ibid. Pythagoras dixit primum luxuriam ciuitates ingredi, deinde saturitatem, postea contumeliam, postremo exilium. idem ibidem. Idem eandem optimam esse dixit, quæ viros bonos habet ibidem, sic & Aristoteles l. 7. Polit. ca. 1. Plato dicebat foelices Respu. quæ à Philosophis gubernarentur Cicero ad Quintum fratrem. Zeno dicere solebat decorandas esse vrbes inhabitantium virtutibus. Stobæus sermone 41. Aristides in eo positam esse præcipuè salutem Reipublic, ut ciues in bona Disciplina contineantur. Plutar. in Apophthegmatibus Phocion etiam moriens publicæ Disciplinae curam habere voluit, cum ei quidam ad supplicium eunti post multa conuicia in faciem expueret. Phocion clamauit ad magistratum. Non hunc inquit, compescit aliquis sese indecore gerentem. Plutar. in græcorum Apophthegmatibus Agesilaus rex Lacedæmoniorum magistratus officium esse dicebat erga rebellantes audaciam, erga subiectos benevolentiam. Plutarchus in Laconicis iuxta illud Virgilij
 Parcere subiectis & debellare superbos.
 Idem rogatus à quopiam, cur Spartanorum Ref.

publ.

publ. præ cæteris secundis rebus floureret, quoniã inquit præ cæteris se exercent vt pariter rectè imperare, & rectè parere sciant: significat vir prudētissimus ciuium disciplinam causam esse incolunitatis Reip. Alphonfus Aragonum rex magistratum cotem appellare solitus est, qua hominum ingenia probarētur. Vt enim cote vtimur ad probandum aurum & argentum, sic vtimur magistratu ad ciuium mores explorandos. Magistratus enim virum indicat. Panorm. libr. 3. de rebus gestis Alphonfi. Plutarch. in Laconicis narrat Agidem puerum in summis delicijs fuisse educatum, sed simulatque adolescens etiamnum ad Reip. gubernacula admotus est, mutatione incredibili, reiectis vitæ pristinis voluptatibus, huc totum animũ adiecit, vt Spartam barbaram ac græcorum moribus corruptissimam, ad pristinam frugalitatem reuocaret, quæ res illi exitij causa fuit. Antisthen. philosophus interrogatus quamobrem tam seuerus esset discipulorum obiurgator. Et medici, inquit, erga ægrotos: significans se vitia obiurgare, & non homines. Laert. lib. 6a. c. 1. Agrippinus imperans conabatur eis quos damnabat persuadere, quod ipsis expediret damnari: non enim tanquã inimicus (ipsis aiebat) nec vt latro sententiam contra eos fero: sed veluti tutor & curator ipsorum, quemadmodum & medicus hominem secundum consoletur, & seipsum exhibere persuadet. Stobæus serm. 46. Cicero in orat. pro Deiotaro requirit in Principe etiam seueritatem & granitatem.

Alphonfus Aragonum rex, cùm de subditorum

VII 5

mori

rum moribus & disciplina disputaretur, respondisse fertur. Veluti ad solis motum, ita populares semper in principum mores verti atque mutari. Panormitanus libr. 2. de rebus gestis Alphonsi. Idem ab agricultoribus audiens mala punica, quæ natura aëria essent, arte & diligentia fieri dulcia. Cur non nos etiam ciues & populares nostros ingenio malo præditos, disciplina labore & industria meliores reddimus. Panormitanus libr. 4. de rebus gestis Alphonsi. Idem reprehensus quod regaliter incederet, respondit: Malle se moribus & auctoritate regem videri quam diademate & purpura. Antonius Panormit. de rebus gestis Alphonsi, & Aeneas Syluius de eius dictis. Alphonsus rex Aragonum admonitus ab amico, ne nimius lenis erga suos esset, & ob id in contemptum in suos incideret. Magis, inquit, hoc mihi cauendum ne nimia seueritas mihi conciliet inuidiam. Erasmus lib. 3. Apophtegmatum. Disciplinam autem sine iracundia placidè & mansuetè exercendam esse exempla Socratis, qui filium & Platonis, qui seruum iratus verberibus cadere noluit, demonstrant apud Laertium in vita Socratis & libr. 3. in vita Platonis apud eundem. Demonax cum vidisset quendam seruum crudeliter verberantem. Desine, ait, ne seruo fias similis, scilicet subseruendo affectibus prauis, dum non possunt donum freni iniicere commotionibus. Plutarch. castigatione & admonitionem mixtam esse vult laude in Politicis, & in lib. de Discrimine adulatoris & amici: & ibi etiam censet intempestiuam libertatem admonedi esse ceu pharmacum non in tempore dandum.

tum: imitari oportet nutrices, quæ ad pueros lapsos haud accurrunt cum conuitijs, sed erigunt, abluunt, componunt, deinde obiurgant & puniunt: idem ibidem fit etiam ciuilitè sub persona aliorum, dum in his carpimus alios, quæ scimus ab illo, quem emendare cupimus, committi. Ammodius quidam cum quosdam pueros nimis oppipare & delicatè pransos videret, iussit liberto, vt vni alapam impingeret ad dens elogium: non potest, inquit, prandere absque aceto, simulque in illos flexit oculos, vt increpatio tangeret obnoxios: præterea vult Plato seorsim institui obiurgationem non publicè coram omnibus: adhæc vtile est vt obiurgator omnibus modis sese admisceat culpæ, & quasi seipsum etiam simul reprehendat. ibidem: deinde nec imperiosè more pædagogorum reprehendat amicos, vt medicus, qui nimis acri & amaro pharmuco vitur. Medici cum secant partem affectam, non eam in cruciatu molestiaque destituunt, sed placidè rigant & leniunt, neque qui admonent ciuilitè amicum, aufugiunt, posteaquam amara mordaciaque admonuerint, sed alijs colloquijs & comitate verborum deliniunt ac molliunt, quemadmodum & fabri lapidarij vulnus ac cicatricem, quam ictu Celtis infixerunt in statuis rursus poliendo leuigant ac nitidum reddunt. Quemadmodum medici amara quidem venena dulcibus immiscentes succis, comitem vtilitatis amantatem inuenerunt: ita vt patres rigorem increpationum mansuetudine temperent est necesse. idem Plutarchus in libello de educatione liberorum, Senec-

Senec-

Seneca lib. i. de Ira, ca. 4. & 5. Quid ergo? Num castigatio aliquando est necessaria? Quidni? Sed hæc cum sincera ratione, non enim nocet sed medetur specie nocendi: sicuti quædam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus & adactis cuneis non ut frangamus, sed ut explicemus elidimus, sic ingenia vitio prava dolore corporis animique corrigimus. Nempe medicus primò in leuibus vitijs tentat, non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantum mutata vitæ dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat, si modo & ordo non proficit, subducit aliqua & circumcidit, si ne adhuc quidem respondet, cibis interdicit & abstinentia corpus exponerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam membrisque manus adfert, nec vlla videtur dura curatio, cuius salutaris effectus sequitur. Ita legum præsidem ciuitatisque rectorem decet (quamdiu potest) verbis & his mollibus ingenia curare, ut facienda suadeat cupiditatemque honesti conciliet animis, faciatque vitiorum odium pretium virtutis, transeat deinde ad tristiores curationes, qua moneat & obiurget, nouissimè ad pœnas & has adhuc leues & reuocabiles decurrat. Vltima supplicia sceleribus vltimis ponat, ut nemo peccet, nisi quem perire etiam pereuntis interfit. Hoc vno medentibus erit dissimilis quod illi, qui vitam non potuerunt largiri, facilem exitum præstant, hic damnato cum dedecore & traductio ne vitam exigit, non quia vllius pœna deletetur sed ut sit omnium documentum, & qui alicui no-

luerunt

*De collapsa
Disc. Rogat.
restituia 10.
6. Ann Baro.
fol. 309. 310.*

luerunt prodesse, morte certè eorum Respub. vti-
 tur. Seneca lib. de Ira cap. 14. & 15. Corrigendus est
 qui peccat, & admonitione & vi & molliter & a-
 sperè, meliorque tam sibi quam alijs faciendus,
 non sine castigatione, sed sine ira. Quis enim cui
 medetur, irascitur? At corrigi nequeunt nihilque
 in illis spei bonæ est capax. Tollantur è cætu mor-
 talium, & quo vno modo possunt, desinant esse
 mali, sed hoc sine odio. Seneca libr. 2. de Clemen-
 tia c. ult. Sapiens multa remittet, multos parum
 sani sed sanabilis ingenij seruabit: agricolas bo-
 nos imitabitur, qui non tantum rectas procerasq;
 arbores colunt, sed illis quoque, quos aliqua de-
 prauauit causa, adminicula quibus regantur ap-
 plicant: aliàs circuncidunt, ne proceritatem rami
 premant; quasdam infirmas vitio loci, nutriunt,
 quibusdam in aliena vmbra laborantibus cælum
 aperiunt. Videbit quod ingenium qua ratione tra-
 ctandum sit, quomodo in rectum praua flectâtur.
 Idem ad Poly. conf. c. 33. Scias licet ea demum ful-
 mina esse iustissima, quæ etiam percussi colunt. ex
 Publio Mimo: Nunquam scelus scelere vindican-
 dum est. Ex eodem: Obiurgationi semper aliquid
 blandi admisce. Ex eodem: Omni rei moderatio
 est adhibenda, quæ sanabilia ingenia distinguere
 à deploratis sciat. Ex eodem. Res optima est non
 sceleratos extirpare, sed scelera. Demonaæ fre-
 quenti sermone vsurpabat corrigenda esse vitia
 medicorum exemplo, qui non indignantur egro-
 tis, sed medentur. Erasmus lib. 8. Apophtegm. Sed
 iam porrò exempla ex historia Ecclesiastica de ri-
 gida obseruatione disciplinæ adferamus. Trithe-
 mius

mius

mius de Viris Illustribus Ordinis S. Benedicti in vita S. Absalonis Abbatis Sprinc Heersbaccensis scribit, quod cum is absens in Abbatem esse electus, & ad Coenobium veniret, omnes Monachorum candelæ fuerunt extinctæ, & vna solum arserit, & designasse aliorum monachorum disciplinam extinctam per hunc Abbatem reaccendendam: etenim illa vna cādela (significans recenter electum Abbatem) ardens, omnes alias candelas extinctas reaccendit. In testamēto veteri Asa Iosaphat, Ezechias, Iosias per Ecclesiasticos viros Disciplinae fuere instauratores. Exemplar libertatis reprehendendi Ioannes Baptista. vide to. 6. Aloysij in Sermonē Andreæ Archiepisc. Cretensis de Amputatione Capitis Ioannis Baptistæ fo. 206. & 207. b. S. Martinus equitando in asino & circum eundo, Episcopatum disciplinā exercebat, & afflicto duo visitabat Ecclesiam Turonensem, vt in eius vita legitur. S. Anno Episcopus Coloniensis 2. eius nominis cum suo tempore, regularis disciplinae feruor refrixisset, ille seriō eandem restituit & reformauit, vt in vita eius apud Surium legitur. S. Benedictus cum in Disciplina Monastica teuerum iudicem præberet sui monachi pertaxatilis stricti ordinis ei venenum in poculo proparunt, quod ille crucis signo abegit, & relicto monasterio redijt in solitudinem, vt publicè in authentica eius vita legitur. S. Thomas Apostolus Indicas gentes barbaras & feras non seueritate, sed mansuetudine, humilitate & suauitate ac dulcedine quadam vicit, vt docet Simeon Metaphrastes in vita D. Thomæ Apostoli apud Aloysium

*S. Hugebert.
Discipl. freno
seu capistro
compescuit
clericorū &
auium Leo-
diensium vi-
tam ac mo-
res teste Tri-
themio in E-
pitoma Fran-
corum iuxta
Annales Tun-
grenses.*

sum tomo 6. de Vitis Sanctorum. Quæ & quam
 multa passus fuerit Gregorius Nazianzenus ob
 exercitam disciplinam à pseudomonachis hypo-
 critis narrat in tomo 4. Annalium. Cæsar Baro-
 nius folio 590. & 591. Basilius diligentissimè visi-
 tauit Ecclesias Armeniæ Baronius in eodem tomo
 fol. 282. & de Disciplina Basilij ac regulis idem
 Cæsar Baronius tomo 4. folio 385. Adeò vigebat *De clericis*
 Disciplina in nascente Ecclesia florente, vt Iulia- *concellaneis,*
 nus Apostata Christianorum Disciplinam ad pa- *to. 6. Annal.*
 ganismum suum transferre desideraret. Cæsar *f. 547. 548.*
 Baronius tomo 4. Annalium, folio 114. Disciplina
 in persequutionibus expeditior, teste Tertullia-
 no in libro de fuga iu persequutionibus. nam
 tempore pacis citò corrumpitur, vt supra ex Cy-
 priano docuimus. Eusebius Samosatenus visitat
 Ecclesias in habitu militari. Baronius tomo 4.
 Annalium folio 237. b. Magna fuit Gregorij mo-
 destia in corrigendo, quod non probarat vt docet
 Baronius tom. 4. Annalium folio 154. Orientales
 Ecclesias collapsas restituit Eusebius Vercellen-
 sis. Baronius to. 4. Annal. fol. 83. 84. Theophilus eū
 modum seruabat, vt lente curaret vulnera Eccle-
 siarum. idem Baronius to. 4. Annal. fo. 676. Nimia
 autem clementia in emendando ad delinquen-
 dum illex est, vt de Theodosio Imperatore affir-
 mat Baronius tomo 4. Annalium folio 613. Eccle-
 siæ Disciplinam tertio seculo fuisse restitutam
 docet Baronius tomo 3. Annalium folio 53. 13. 101.
 59. Episcoporum Palestinorū corrupti mores ex
 sententia Eusebij correcti. Cæsar Baronius tomo
 3. Annal. fo. 52. 26. Lapsi tempore persequutionis à
 Conci-

Conc. Arelat. sub disciplina cohibiti. Idem tom. 3. Annal. fol. 113. 33. Lapsi poenitentes diuersis poenitentijs affecti ab Episcopis. idem to. 3. fol. 140. 25. Lapsis pro criminum varietate diuersa poenitentia irrogata to. 3. Annal. fol. 117. 33. & seqq. 118. 5. 10. 15. Monachorum regula elaborata à Basilio & nõ ab Eustatio. Baron to. 3. fo. 682. 23. Petrus Alexand. fidelis custos Eccl. Disc. neruos Eccl. Disc. non remisit, sed intendit. to. 3. Annal. fo. 12. 19. Perrus Valuomeres raptor virginum, capite plexus. to. 3. fo. 522. 29. Præsides prouinciarum corripiebantur ab Episcopis & eorum disciplinæ subijciebantur. to. 3. fol. 112. 1. quinetiam præsidium iudicia Episcopi irritare solebant. to. 3. fol. 317. 31. Nec quidem clarissimis viris parcebatur, vnde recitat Constantini Rescriptum de puniendis clarissimorum virorum delictis. to. 3. Annal. fol. 149. 20. Vitalis Episcopus Antiochenus post Tyrannum curat restituere Discipl. Eccl. to. 3. Annal. fol. 83. 45. Coenobitarum instituta & disciplinam sub Antonio narrat Cæsar Baronius to. 3. Annal. fol. 336. lin. 46. Canonem Nicæni Concilij, ne clerici cum foeminis habitent recitat. idem to. eodem, fol. 277. 17. Modus coercendi clericos inobedientes, habet idem to. 3. fo. 453. 35. Fuit vna poena Ecclesiastica excludere ab oblatione, à precibus, à sacramentis. tom. 3. fo. 118. 30. Hoc tertio seculo Mediolanensis Ecclesia Monasticæ vitæ instituta suscepit. tom. 3. fo. 335. 34. Monachorum genus indisciplinatissimum Rhembot narrat dictum. tom. 3. fo. 336. 49. 337. 55. & seqq. de quo etiam dixi supra ex B. Hieron. Monastica vita optimè congruit Episcopatu. to. 3. fo. 336. 24. Mon.

Meletius visitat Ecclesias tom. 4. Ann. Baron. fol. 344. Basil. omnibus Discipl. prescripsit monachis & laicis senibus chorepiscopis simoniacis. tom. 4. Ann. fol. 331.

Vide vitam Eusebij Vercellensis, qui iunxit vitam monasticam Episcopali.

Monachorum instituta à S. Athanasio Romam alata to. 3. fol. 434. 48. 435. 8. Pachomij monasterium virginum S. Athanasius visitat to. 3. fol. 330. 42. Romanæ foeminæ monasticam suscipiunt Disciplinam eaque consulares auctore S. Athanasio tom. 3. folio 434. 51. quod Hieronymo hortatore multæ nobiles Romanæ foeminæ susceperint Disciplinam & vitam monasticam passim ex eius epistolis liquido constat. Virginum monialium instituta plura commemorat Baronius tomo 3. fol. 335. 3. 337. 29. Regulas vitæ monasticæ Basilij omnium aliarum regularum monasticarum esse fontes docet Baronius tom. 4. Annalium fol. 154. 155. easdem que cum Gregorio esse elucubratas docet Baron. tom. 4. fol. 385. Iulianus Apostata tanti fecit Disciplinam Christianorum, vt eam ad gentilismum transferre studuerit. idem Cæsar Baronius tomo 4. fol. 114. e. Gregorius & Basilius austream vitam & disciplinam in eremo susceperunt. tom. 4. Annalium idem fol. 147. 148. Gregorius Nyssenus Episcopus insignis visitator & lustrator Ecclesiarum tom. 4. Annalium fol. 238. Hæreticorum poena fuit 4. seculo, vt punirentur mulcta decem librarum tom. 4. Annalium folio 655. At obstinati iussi sunt gladio seculari feriri tom. 4. fol. 526. 526. aliàs iussi sunt etiam deportari fol. 655. Catholici postulabant à Nazianzeno hæreticos puniri folio 418. tomo 4. Theodosius ea disciplina afficiendos putauit, vt ciuitate pellerentur tom. 4. Annal. fol. 502. Ecclesia consuevit punire hæreticos auxilio brachij secularis & principum tom. 4. fo. 525. Vincti soluti à vinculis & illis indulgentia data tem-

XX

pore

*Ambr. clerici
ad exactam
absolutamq;
Disciplinam
Eccl. composuit
tom. 4.
Ann. f. 327.
328. Siricius
Papa nouem
Capitulis col-
lapsam in A-
frica disciplinam
restituit tom 4.
fol. 443.*

*August. corri-
git totius Af-
frica Eccle-
siæ to. 4. Ar-
sol 553.*

*Visitatio ut
fiat Orienta-
lis Ecclesie
auctoritate
Damasi vr-
get Basilius
to. 4. Annal.
fol. 310.
De S. Augu-
praxi & dis-
ciplina agen-
di cum here-
ticis. to. 4. fo.
463. in Ann.*

pore Paschatis tom. 4. folio 515. 516. In Disciplina exercenda iura sunt distincta regum & Ecclesiarum to. 4. Annalium fol. 540. 541. Laici rebus Ecclesiasticis se immiscere non debent to. 4. fo. 179. nec causas Ecclesiasticas iudicant to. 4. fo. 223. Laici de sacerdotibus iudicare non debent in disciplina Ecclesiastica to. 4. fo. 520. An iuxta disciplinam Ecclesie lapsi Episcopi in sedem Episcopalem sint restituendi, disputat latè & doctè Baronius to. 4. Annal. fo. 77. 80. 85. 86. 91. recipiendos esse cum ab iuratione hæreseos docet folio 282. 422. 182. Legem severam tulit Iovinianus de disciplina custodiendarum virginum sacrarum tom. 4. fol. 195. tulit etiam legem Theodosius de Disciplina Canonifarum tomo 4. Annalium fol. 630. Gregorius Nazianzenus præclaram habet sententiam de Disciplina sacerdotum, quod luxus & ornatus ijs non conveniat, to. 4. Annalium folio 442. luxum clericorum vehementer taxat Baronius to. 4. fol. 198. Macarius præbyter per severam disciplinam communicans schismaticis Romæ punitus to. 4. f. 310. S. Martinus in se exercuit severam disciplinam, dum pro votis ad ieiunia & cilicia confugit tom. 4. folio 367. Maximi factum gladium in hæreticos exerentis commendatur tomo 4. folio 525. Damascenus cum esset severus in exercenda Disciplina monachi lapidibus eum appetierunt. tom. 4. folio 590. Oblationes pro defunctis corrigendas. tomo 4. folio 645. Paulinus patitur à Romano clero invidiam proculdubio ob rigidam disciplinam. tomo 4. Annalium folio 711. Disciplinae publicæ pœnitentiæ ritus antiqui exponuntur

tur. tomo 4. folio 621. In disciplina sacerdotes à sacerdotibus debent iudicari tomo 4. folio 520. Sacerdotes à principibus audiendi & magna pœna afficiendi si sacerdotes non reprehendant, & principes non obtemperent tomo 4. folio 877. Corruptit Disciplinam Ecclesiasticam quod sacerdotij dignitas potentiõribus non dignioribus detur, idque exagitari à Nazianzeno docet Baron. tomo 4. folio 29. S. Augustinus plurimos abusus in Africanam Ecclesiam irrepentes sustulit atque correxit. tomo 5. Annalium folio 417. b. c. d. e. Africani Episcopi reclamant ob neglectam Disciplinam Donatistarum & ob concessam illis nimiam licentiam suo ipsorum arbitratu viuendi tomo 5. Annalium folio 302. a. Sex Asiani Episcopi à Ioanne Chrysofomo depositi tomo 5. Annalium folio 124. a. Augustini liber de Corréctione Donatistarum ad Disciplinæ Ecclesiasticæ argumentum spectat, quando autem illum librũ scripserit Augustinus, docet Baron. to 5. fol. 417. e. Augustinus abstulit balationes, saltationes atque alia; superstitiones disciplinæ veræ aduersas ab Ecclesia Africana to. 5. fol. 417. reprehendit etiam August. malam disciplinã in audienda Missa nempe nimiam negligentiam to. 5. f. 417. 418. Athanas. iniungit Basilio munus magni momenti nempe Visitationem Episcoporum to. 4. Annal. Baron. f. 242. Celestinus Pontifex composuit hoc seculo collapsam Disciplinam Eccles. tom. 5. Baronius fol. 323. à Carceribus utebantur Episcopi ad coercionem delinquentium to. 5. Bar. f. 143. c. d. e. Carcere Episcopali abstrahês reos à Deo perterrêtur ibid. c. At tales carcerati quolibet die Dominico

*Gennadius eã
gregiè prospã
cit Disc. Ecc.
to. 6. fo. 239.
Baron.*

relaxabantur to. 5. fol. 280. Disciplina mala Carthaginiensium, quia eorum amplitudo iuncta fuit cum luxu & iniustitia tom. 5. fol. 672. Adeo autem fuerunt pravi mores & mala disciplina Carthaginiensium fol. 672. 673. to. 5. vt Carthaginienses fuerint omnino incorrigibiles to. 5. fol. 674. imò vbique Christianorum erat mala disciplina & mores corrupti to. 5. fol. 342. b. c. Donatistæ ad Ecclesiam redeuntē agunt gratias de seueriori eis adhibita disciplina to. 5. fol. 132. b. c. Innocentius Papa excommunicat cum Achatio communicantes to. 5. fol. 244. e. Excommunicati autem non admittebantur ad communionem ante relationem populo factam tom. 5. fol. 626. nec ipsi excommunicati recipiebantur, nisi prius adimpletis conditionibus to. 5. fo. 275. Galliæ, quia ibi neglecta disciplina & corrupti mores erant, ideo deduntur barbaris deuastandæ to. 5. fol. 251. Hæretici coercerentur ergastulo vt curarentur to. 5. fol. 464. Hieronymus in latinum vertit Regulas Pachomij & sociorum tom. 5. fol. 223. Frustra feruntur leges ab Imperatoribus & Pontificibus, nisi per Disciplinam fontes malorum obstruant tom. 5. fol. 672. a. Ioannes Chrysostomus quia collapsam in clero Disciplinam Ecclesiasticam restituit, ideo multorum inuidiam sustinuit to. 5. Annal. Baron. fol. 60. c. d. e. Monachorum regulæ à sanctis viris scriptæ & elaboratæ. Baron. to. 5. Annalium fol. 223. Theodosius indebitè excommunicatus licet à monacho non neglexit, sed curari & absolui voluit. to. 5. Annalium folio 491. a. Viduæ Ecclesiæ ad meliorem formam restitutæ per Chrysostomum tomo

Quinta Synodus Carthaginiensis Promptuarium discipline Eccl. to. 3. Annal. Baron. f. 63.

5. Annalium. Baron. fo. 67. VVandali pudici in punitionem libidinosorum missi to. 5. Annal. Baro. fol. 287. 288. vide plura infra lib. 6. ca. 12. vide tomo 6. fol. 310 & 486. in iisdem Annalibus. hic adde excepta ex l. 6. cap. 13.

CAPVT XI.

De Disciplina Iudaica Syuagoga ac testamenti veteri alio modo quam de ea actum fuit supra lib. 2. cap. 20. ibi enim scripturarum testamenti veteris loca adducta fuerunt, quibus Disciplina commendabatur: hic de iudicio Sanhedrim & Consistorio tractatur, in quo Disciplina exercebatur.

Disciplina exercebatur in populum per senatum Sanhedrim. Sebastianus Munsterus in c. 22. Hieremiæ, in scholijs litera n. De hoc iudicio seu Consistorio publico Hierosolymitano, quod græcè συνέδριον & à Talmudistis Sanhedrim appellatur pulcherrimè Carolus Sigonius lib. 6. de Repub. Hebræorum ca. 7. fuit, inquit, illud tribunal omnium & numero & dignitate iudicium amplissimum, primo in Silo, deinde in vrbe Hierosolym. eo consilio institutum, vt quæ à iudicibus ciuitatum singularum variantibus de iure factive sententijs definiri non possent. huc denique referrentur. Talmudistæ docēt in hoc iudicio Moysen 70. seniores coadiutores habuisse, qui res omnes & arduas & graues, iudicabant, de quo legatur prolixè c. 7. li. 6. de Rep. Hebr. per 9. folia. Duo autem fuisse συνέδρια vnum ciuile alterum Ecclesiasticum tempore Moysis & Aaronis in populo

De Consistorio præter Petrum Galatinum de arcanis Catholicæ veritatis & Rabbinos etiam Cæsar Baron. agit to. 1. An. fol. 88.

*Vide etiam
Petrum Gal-
lectium de ar-
canis Catho-
lica verita-
tis.*

Dei constituta, eademque à Christo in nouo testa-
mento repetita constat: in ciuili res seculares à
secularibus, in Ecclesiastico res spirituales ab Ec-
clesiasticis tractabantur. Synhedrium seu quod i-
dem est Consistorium & Disciplina, quæ in eo ad-
uersus contumaces ad excommunicationem vs-
que exercetur à Dei ipsius ordinatione originem
habuerunt sed hac de re pluribus agam cum Dis-
ciplinam Calvinisticam & libros duos vt opinor
Ioannis Boquini de Politia & Disciplina Ciuili
& Ecclesiastica tum Israeliticæ tum Christianæ
Reipub. in quorum posteriore de senatu Ecclesia-
stico & Disciplina Ecclesiastica agitur examina-
bo. & Bonauenturæ Cornelij Bertrami librum de
Politia Iudaica tam ciuili quam Ecclesiastica iam
inde à suis primordijs, i. ab orbe condito repetita
& alium librum ἀνώρου Rupellæ Anno M. D.
LXXIII. hoc titulo impressum Ecclesiasticæ Disc.
Anglicanæ Ecclesiæ ab illa aberrationis plena è
verbo Dei & dilucida explicatio, de senatu Eccle-
siastico in eo libro agitur à numero 123. ad nume-
rum 149. & quoque librum Francisci Iunij de Po-
litia Iudaica Anno 1593. editum & eiusdem tres li-
bros de Ecclesiæ administrationibus, quos Eccle-
siastici nomine inscribit & in ijs lib. 2. c. 3. de pres-
byterorum & seniorum officio c. 4. De Diacono-
rum officio & lib. 3. c. 4. De conuenientia & diffi-
rentia politicæ administrationis & Ecclesiasticæ
& c. 5. De iure magistratus in Ecclesia aspectabili:
quando inquam hos nominatos auctores eorūq;
libros vt & Pastoris Herbornensis librum ea de
re editum Ann. 1395. & Synhodos Belgicas ac Gal-
agam,

licas excutiam, tū accuratius de Synhedrio utroque
agam, & quid in illis libris merito possit repre-
hendi ostendam, & quæ in Politia & Discipl. no-
stræ Ecclesiæ ipsi censoria virgula notant, abusi-
bus tantum exceptis, apertè diluam.

CAPVT XII.

*De cognata consentanea & affini Discipl. Eccl. nem-
pe correptione seu correctione fraterna, admoni-
tione, reprehensione &c. qua est quasi
species quædam Disciplina.*

DE Correptione fraterna lib. 4. Sententiarum
Dist. 19. ibi Dionysius Carthusianus alijque
interpretes & in sua Summa D. Thomas in 2. 2. q.
23. octo articulos habet 1. Vtrum correctio fra-
terna sit actus charitatis 2. Vtrū ea sub præcepto.
3. Vtrum hoc præceptum sese extendat ad omnes
an ad solos prælatos, 4. Vtrū subditi ex hoc præ-
cepto teneantur prælatos corrigere. 5. Vtrum pec-
cator possit corrigere 6. Vtrum aliquis eum de-
beat corrigere, qui ex correctione fit deterior. 7.
Vtrum secreta correptio debeat præcedere de-
nunciationem. 8. Vtrum testium inductio debeat
præcedere denunciationem, in hos articulos vi-
deantur diuersi doctissimi exstantes Interpretes.
cōsulatur etiam S. Antoninus Parte 2. Iuris Cano-
nici titulo 9. capite 6. §. 1. 2. 3. 4. Quatuor autem
esse causas dissimulandi & non corrigendi pec-
cata Parte 2. Summæ Iuris Canonici & Theolo-
giæ titulo 9. cap. 1. §. 3. circa finem docet. Corrigi
autem & percuti quomodo & quando & quibus

Yy 4. modis

modis debeant clerici & principaliter quomodo
Episcopus subditos corrigit. Parte 3. titulo 13. cap.
3. §. 9. corripere per totum, quomodo debeat Præ-
latus subditum secundum informationem Apo-
stoli Pauli part. 3. titulo 16. cap. 7. §. 1. per totum.
Adhæc inspiciantur omnes Interpretes tam vete-
res quam recentiores in cap. 18. Matthæi, in quo
expresso agitur de hac præsentis materia. Præte-
rea in 2. Parte Sermonum, qui Speculum hominis
Christiani appellari possunt, per Dominicum
Pace Lusitanum sermone 21. per 30. folia
prolixissimè agitur de Corre-
ptione fraterna.

(. .)

ADMO.

